

FJALA E GUVERNATORIT TË BANKËS SË SHQIPËRISË, Z.ARDIAN FULLANI

Në konferencën e përbashkët për shtyp të misionit të FMN-së me
Ministrinë e Financave dhe Bankën e Shqipërisë
27 tetor 2009

Fillimisht do të dëshiroja të falenderoja misionin e FMN-së dhe veçanërisht shefin e tij, z. Gerwin Bell, për punën e madhe që kanë kryer javën e fundit.

Kjo vizitë e radhës e FMN-së, në kuadrin e konsultimeve për Artikullin IV, përkon me një periudhë ende të vështirë përse i takon presioneve që gjeneron kriza e madhe, që ka përfshirë ekonominë botërore që nga viti i kaluar.

Me kënaqësi kemi konstatuar se Banka e Shqipërisë ndan vlerësime të njëjta për shumë nga zhvillimet që ka kaluar ekonomia shqiptare në gjashtëmuorin e parë të vitit 2009. Përfitoj nga rasti që edhe njëherë të theksoj konkluzionin e artikuluar prej kohësh: (1) se ekonomia shqiptare dhe sistemi i saj financiar treguan një shkallë të kënaqshme rezistence, dhe (2) se politikat e ndërmarra nga të dy autoritetet, si nga Banka e Shqipërisë ashtu edhe nga ana e Ministrisë së Financave, kanë rezultuar të dobishme në krijimin dhe përcjelljen e stimujve të duhur në drejtim të stabilitetit financiar dhe aktivitetit ekonomik të vendit.

Duke u ndalur më konkretisht në politikën monetare të Bankës së Shqipërisë, dua të vlerësoj se ajo ka qenë e matur përgjatë gjithë kësaj periudhe, duke reflektuar me kujdes mbi zhvillimet e fundit makroekonomike, mbi zhvillimet në sistemin bankar dhe pritshmëritë e agjentëve. Pjesë e këtij kujdesi kanë qenë edhe taktikat e përdorura prej Bankës së Shqipërisë në tregun e parasë me synim shtimin e injektimit të likuiditetit në sistem.

Gjithsesi, duke kthyer vështrimin në horizontin afatshkurtër dhe atë afatgjatë, do të doja që shkurtimisht të ndalesha në dy – tre çështje, të cilat Banka e Shqipërisë ka vendosur të ketë në axhendën e saj të prioriteteve, për muajt që vijnë.

Së pari, do të doja të theksoja edhe një herë një idenë time të lançuar në Forumin e Tretë të Bankës së Shqipërisë me sistemin bankar, në lidhje me zhvendosjen e ekonomisë drejt një ekuilibri të ri të ndryshëm nga ai i parakrizës. Ky është një argument që po mbizotëron debatin e ditës dhe personalisht mendoj se duhet ta faktorizojmë këtë konkluzion në projeksionet tona makro të zhvillimit të vendit për vitet që vijnë.

Së dyti, Banka e Shqipërisë vlerëson të domosdoshme për periudhën në vijim një kujdes dhe vigjilencë financiare në rritje. Kjo do të nënkuptonte një forcim të mëtejshëm të stabilitetit makrofinanciar, veçanërisht në harmonizimin më të mirë të dy politikave bazë në ekonomi, për të vazhduar stimulimin e domosdoshëm të aktivitetit ekonomik të vendit.

Së treti, do të vlerësoja si shumë të rëndësishme vazhdimësinë e kreditimit të ekonomisë, thithjen e investimeve të huaja si dhe thellimin e reformave strukturore. Banka e Shqipërisë është e angazhuar në sigurimin e stabilitetit afatgjatë të çmimeve dhe për këtë qëllim, vendimmarrja e saj do të vazhdojë të jetë e ankoruar me këtë objektiv ligjor të saj. Në kushtet e një realiteti të ri, post-krizë, nuk do të heqim vëmendjen nga proceset strukturore të ekonomisë për të përshtatur më tej ekonominë shqiptare në përballjen e efekteve post-krizë dhe për ta kthyer atë në një ekonomi vibrante, jo vetëm në rajon, por edhe më gjerë.

FJALA E GUVERNATORIT TË BANKËS SË SHQIPËRISË, Z.ARDIAN FULLANI

Në konferencën për shtyp mbi vendimin e Këshillit Mbikëqyrës për uljen e normës bazë të interesit me 0.5 pikë përqindjeje
28 tetor 2009

Këshilli Mbikëqyrës i Bankës së Shqipërisë, i mbledhur sot më datë 28 tetor 2009, pasi analizoi në detaje zhvillimet më të fundit ekonomiko-financiare në vend, projeksionet makroekonomike si dhe balancën e rreziqeve për muajt në vazhdim, vendosi të ulë me 0.5 pikë përqindjeje normën bazë të interesit. Pas kësaj uljeje, kjo normë shkon në nivelin 5.25 për qind.

Këshilli Mbikëqyrës i Bankës së Shqipërisë ka arritur në përfundimin se tremujori i tretë i vitit 2009 është karakterizuar nga shenja pozitive në ekonominë dhe në tregjet financiare shqiptare. Në veçanti, tremujori i tretë shënoi një pikë kthese në drejtim të rikthimit të besimit në sistemin bankar. Stabilizimi i situatës së likuiditetit, ruajtja e qëndrueshmërisë financiare dhe e treguesve të kapitalizimit të këtij sistemi, përbëjnë një platformë solide për rigjallërimin e rolit të tij ndërmjetësues dhe financues të ekonomisë. Së bashku, me tendencat e fundit pozitive të ekonomisë botërore, të cilat mbeten ende të brishta, për nga natyra dhe qëndrueshmëria e tyre, këto zhvillime na nxisin ta shohim aktivitetin e ardhshëm ekonomik të vendit nën optikën e një optimizmi të kujdesshëm.

Gjatë vitit 2009, ekonomia shqiptare është ndikuar nga kriza ekonomike e financiare botërore, kryesisht si pasojë e pakësimit të kërkesës së huaj dhe të remitancave, e rritjes së primeve të rrezikut dhe e një mbështetjeje financiare të reduktuar e me kosto më të lartë. Megjithatë, ekonomia jonë vazhdoi të shënojë rritje ekonomike pozitive gjatë kësaj periudhe, ndërkohë që presionet e brendshme inflacioniste mbeten të kontrolluara.

Aktiviteti ekonomik në vend është mbështetur nga stimuli fiskal dhe ruajtja e niveleve relativisht të larta të kërkesës konsumatore, ndërkohë që investimet dhe kërkesa për eksporte kanë shënuar rënie gjatë nëntëmujorit të parë të vitit.

Në rrafshin botëror, tremujori i dytë i vitit 2009 dhe periudha në vazhdim janë karakterizuar nga tendenca stabilizuese në drejtim të aktivitetit ekonomik. Ndonëse në terma vjetorë ekonomia botërore vazhdon të tkurret, cikli i zëvendësimit të inventarëve të konsumuar muajt e fundit vendosi një dysheme në rënien e ekonomive të Eurozonës dhe të SHBA-së. Për më tepër, ky cikël ka shërbyer edhe si katalizator afatshkurtër i riaktivizimit të sektorëve të tyre industrialë e prodhues. Në një këndvështrim më afatgjatë, aktiviteti i qëndrueshëm ekonomik i vendeve aziatike, veçanërisht i Kinës, si dhe rritja e tregtisë botërore do të shërbejnë si mbështetës të rritjes ekonomike botërore. Megjithatë, rruga e ekonomisë botërore drejt një rritjeje të shëndetshme dhe të qëndrueshme është e gjatë. Modeli ekzistues i ekonomisë botërore është

mbështetur në konsumin e lartë dhe bilancet e rënduara me borxhe të ShBA-së, përkundrejt një strategjie të vendeve aziatike që favorizon eksportet dhe kursimet. Adresimi i këtyre çekuilibrave në nivel botëror do të kërkojë kohën e vet, duke u shoqëruar me rritje ekonomike nën potencial dhe presione të reduktuara inflacioniste për një periudhë relativisht të gjatë kohe.

Sistemi financiar botëror, tregjet e kapitalit, sektori bankar dhe ndërmjetësit e tjerë financiarë, duket se po rigjallërohen.

Stimuli monetar dhe fiskal në rang botëror e ka dhënë efektin e vet, duke ndihmuar më së pari rikapitalizimin e sistemit financiar dhe rivënien në punë të sistemit të kreditimit. Megjithëse ndër agjentët financiarë, perceptimi i rrezikut mbetet i lartë ndërkohë që gatishmëria për rrezik mbetet e ulët, rifillimi i qarkullimit të flukseve financiare botërore do të ndihmojë ekonominë e vendeve në zhvillim nëpërmjet rritjes së fondeve të disponueshme.

Përballë zhvillimeve problematike në kontekstin botëror, ekonomia shqiptare ka shënuar një rritje ekonomike pozitive gjatë gjashtë muajve të parë të vitit 2009. Sipas të dhënave paraprake të raportuara nga INSTAT, rritja vjetore e Produktit të Brendshëm Bruto gjatë tremujorit të dytë të vitit ishte 5.3 për qind, duke ruajtur për afërsisht të njëjtin ritëm me atë të tremujorit të parë. Aktiviteti në sektorin e shërbimeve dha kontributin më kryesor në rritjen e PBB-së. Sektori prodhues i ekonomisë ndikoi gjithashtu në rritjen vjetore të PBB-së, kryesisht si rezultat i ecurisë së aktivitetit të ndërtimit, ndërsa aktiviteti industrial thelloi ritmet rënëse të nisura nga fillimi i vitit 2009.

Tendenca e rritjes ekonomike, ndonëse në përmasa më të reduktuara, është e lexueshme edhe në disa tregues të tërthortë të ekonomisë, si rritja e të ardhurave buxhetore, rritja e kreditit për ekonominë dhe stabiliteti i treguesve të tregut të punës. Megjithatë, treguesit e sipërcituar dhe veçanërisht ata monetarë dhe të besimit të biznesit dhe të konsumatorëve, pasqyrojnë një ngadalësim të ritmit të rritjes së ekonomisë krahasuar me vitin e shkuar.

Në kontekstin makroekonomik, ky ngadalësim reflekton më së shumti reduktimin e investimeve dhe të kërkesës së jashtme, ndërkohë që konsumi dhe shpenzimet publike kanë patur një ndikim në kahun rritës të aktivitetit ekonomik.

Megjithëse pozitive, ecuria ekonomike e gjashtëmujorit të parë të vitit reflekton një ngadalësim prej rreth 1.4 pikësh përqindje krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2008. Një situatë e tillë, krahas dobësimit të përgjithshëm të presioneve globale inflacioniste, është përkthyer në rënie graduale të presioneve inflacioniste në ekonominë e vendit. Inflacioni mesatar për periudhën janar – shtator 2009 shënoi vlerën 2.0 për qind, duke pasqyruar plotësisht eliminimin e efekteve të raundit të parë të shkaktuara nga rritja e çmimeve të lëndëve të para gjatë periudhës 2007-2008 si edhe shuarjen e efekteve të rritjes së fundit administrative të çmimit të energjisë elektrike. Prirja në rënie e inflacionit bazë dhe e atij të mallrave dhe të shërbimeve të sektorit të patregtueshëm të IÇK-së, tregojnë se presionet inflacioniste të

gjeneruara nga krahu i kërkesës së brendshme janë në rënie. Nga ana tjetër, lëvizjet relativisht të forta në kahun nënçmues të monedhës vendase gjatë vitit 2009, kanë ndikuar në prirjen rritëse të inflacionit të sektorit të mallrave të tregtueshme, i cili arriti në rreth 3.1 për qind në tremujorin e tretë. Zhvillimet në tregun e punës dhe në paga, nuk sinjalizojnë shtim të presioneve të ardhshme inflacioniste nga krahu i ofertës. Norma e papunësisë gjatë pjesës së parë të vitit 2009 rezultoi rreth 12.7 për qind, duke qëndruar në nivelin e fundvitit të kaluar. Për të njëjtat periudha krahasuese, ritmet e rritjes së pagës mesatare reale në ekonomi kanë qenë më të përmbajtura.

Parashikimet e Bankës së Shqipërisë si edhe ankorimi i pritjeve të agjentëve ekonomikë për çmimet e konsumit, mbështesin ruajtjen dhe konsolidimin e stabilitetit të çmimeve të konsumit në një horizont afatmesëm kohor, të shprehur në nivele të ulëta dhe të qëndrueshme inflacioni.

Gjatë tremujorit të dytë të vitit 2009, deficitin i llogarisë korente regjistroi një ngushtim të lehtë, prej rreth 1 pike përqindjeje, në terma vjetorë. Ky ngushtim pasqyron një ngadalësim si të importeve ashtu edhe të eksporteve të ekonomisë, ndërkohë që remitancat kanë regjistruar një reduktim relativisht më të ulët se në tremujorët paraardhës. Megjithatë, deficitin i llogarisë korente mbetet ende në nivele të larta duke reflektuar konsumin e lartë të ekonomisë shqiptare dhe pamundësinë e kapaciteteve prodhuese në vend për t'iu përgjigjur atij. Të ardhurat e privatizimit dhe huamarrja në valutë e sektorit publik gjatë kësaj periudhe kanë bërë që bilanci i pagesave të rezultojë pozitiv në tërësinë e tij, por qëndrueshmëria e ardhshme e tij duhet të mbështetet në faktorë më afatgjatë.

Politika fiskale ka patur një natyrë ekspansioniste gjatë tetë muajve të parë të vitit. Në terma vjetorë, shpenzimet buxhetore kanë shënuar një rritje prej 23 për qind gjatë kësaj periudhe, duke reflektuar kryesisht rritjen e shpejtë të shpenzimeve kapitale. Të ardhurat buxhetore kanë patur një ecuri më të ngadaltë se shpenzimet, si pasojë edhe e ngadalësimit të ritmit të rritjes ekonomike gjatë kësaj periudhe. Për rrjedhojë, shtimi i shpenzimeve buxhetore është financuar nëpërmjet përdorimit të të ardhurave të privatizimit dhe të rritjes së huamarrjes publike. Kjo politikë ka ushtruar presion për rritjen e normave të interesit të letrave me vlerë të borxhit të qeverisë me afat të gjatë maturimi.

Ndikimi i saj në tregjet e brendshme monetare ka rezultuar më i butë gjatë kësaj periudhe, për arsye se borxhi publik është tërhequr në një masë të madhe në tregjet ndërkombëtare të kapitalit. Gjithsesi, vazhdimi i kësaj politike në të ardhmen do të përballet me potenciale më të pakta financimi si të tregut shqiptar ashtu edhe atij të huaj. Ky fakt shtrën nevojën për një kthim të shpejtë në trajektoren konsoliduese që ndoqi politika fiskale në vitet që i paraprinë krizës.

Treguesit monetarë të tremujorit të tretë kanë konfirmuar tendencën e ngadalësimit të rritjes së parasë. Oferta e parasë, M3, ka shënuar rritje vjetore prej 4.5 për qind në muajin gusht, kundrejt një ritmi mesatar prej rreth 7 për

qind në gjysmën e parë të vitit, kryesisht si pasojë e ngadalësimit të flukseve të kredisë për sektorin privat. E veçanta e muajit gusht ishte rritja e ndjeshme e depozitave – rreth 25.4 miliardë lekë në terma mujorë - në linjë me ecurinë e tyre sezonale për këtë periudhë të vitit. Rreth 70 për qind e rritjes së stokut total të depozitave në fundin e periudhës rezultoi të ishte në depozita me afat, duke sinjalizuar forcim të besimit në sistemin bankar.

Ngadalësimi i kredisë për sektorin privat ka vijuar me të njëjtin ritëm gjatë muajve korrik-gusht 2009, duke reflektuar si shtrëngim të ofertës për kredi ashtu edhe tkurrje të kërkesës për të. Së bashku me reduktimin e shkallës së shfrytëzimit të kapaciteteve të raportuar nga bizneset në vrojtimin e Bankës së Shqipërisë, ky zhvillim sinjalizon se investimet e sektorit privat në ekonomi paraqiten në rënie. Bankat vazhdojnë të aplikojnë kushte të shtrënguara për dhënien e kredisë, ndërkohë që njëkohësisht evidentohet rënie e kërkesës për konsum dhe investime nga sektori privat.

Rritja vjetore mesatare e kredisë për sektorin privat për muajt qershor – gusht rezultoi 16 për qind në terma nominalë, ndjeshëm më e ulët se mesatarja e pesë muajve të parë të vitit prej 29 për qind. Pavarësisht niveleve të ulëta të rritjes, kredia për biznese është kontribuesi kryesor në rritjen e kredisë për sektorin privat, duke përbërë rreth 65 për qind të saj. Trendi rënës i kredisë i atribuohet ngadalësimit të kredidhënies në valutë, ritmi i rritjes të së cilës në muajin gusht ishte zero. Ndërkohë, kredia në lekë vazhdon të ruajë ritmin mesatar të rritjes gjatë gjithë vitit 2009, prej 30 për qind. Si rrjedhojë, pesha e kredisë në valutë në portofolin e kredisë për sektorin privat ka zbritur në 67 për qind. Ndërgjegjësimi për pasojat e luhatjeve në kursin e këmbimit, si dhe shtrëngimi më i madh i kushteve për kredimarrësit që kanë të ardhura në monedhë të ndryshme nga ajo e marrjes së kredisë kanë bërë që individët të tërheqin më pak kredi në valutë se bizneset.

Tregjet financiare janë karakterizuar nga përmirësimi i likuiditetit dhe rifitimi i besimit të agjentëve në to. Furnizimi i vazhdueshëm nga ana e Bankës së Shqipërisë të tregut të parasë nëpërmjet operacioneve për injektimin e likuiditetit, ka ndihmuar për të qetësuar pjesëmarrësit e tregut si dhe për të furnizuar tregun me fonde, të cilat i kanë shërbyer ndërmjetësimit në monedhën vendase për sektorin privat. Nevojat për likuiditet në tregun ndërbankar kanë rezultuar në ulje, duke mos ushtruar presion tek normat afatshkurtra të interesit. Situata paraqitet e kundërt në tregun primar të letrave me vlerë të qeverisë, ku pavarësisht likuiditetit të mjaftueshëm, yield-et e bonove të thesarit me maturitet afatgjatë kanë rezultuar në rritje. Në ankandin e fundit të muajit shtator, yield-i 12-mujor shënoi 9.40 për qind, ose 0.64 pikë përqindjeje më lart se fundviti 2008.

Ruajtja e primeve të larta të rrezikut për afatet e gjata si dhe ekzistenca e një tregu të cekët financiar, kanë qenë arsye kryesore që kanë mbajtur në nivele të larta yield-et afatgjata të letrave me vlerë të qeverisë. Nga ana tjetër, këto nivele kanë tërhequr investimet e individëve drejt këtij tregu, duke krijuar atyre një instrument alternativ për ruajtjen e kursimeve dhe duke rritur peshën e financimit të deficitit buxhetor nga ky grup. Kursimet e individëve në depozita pranë sistemit bankar kanë fituar kthim të kënaqshëm. Interesi

mesatar i ponderuar për depozitat në lekë në muajin gusht shënoi 5.94 për qind ose 0.48 pikë përqindjeje më shumë se në fund të tremujorit të dytë. Rritja e tyre ka sjellë ulje të kostos së ndërmjetësimit në lekë gjatë muajve të fundit. Interesat për kredinë e re të akorduar në lekë tregojnë rënie në muajt korrik-gusht, mesatarisht në 12.86 për qind, 0.79 pikë përqindjeje nën nivelin mesatar të gjashtëmujorit të parë. Predispozita e sistemit bankar për lehtësimin e kostos së kredisë në lekë evidentohet nga ngushtimi i marzhit të saj me interesat referencë, bonot e thesarit. Kjo diferencë është ulur mesatarisht në 3.6 pikë përqindjeje në muajt e verës, nga 4.8 pikë përqindjeje në fillim të vitit.

Duke ju rikthyer vendimit të sotëm të Këshillit Mbikëqyrës të Bankës së Shqipërisë, më lejoni të theksoj se perspektiva afatgjatë e zhvillimit të ekonomisë shqiptare mbetet pozitive. Qëndrueshmëria makroekonomike dhe besimi në sistemin financiar shqiptar, para së gjithash janë rrjedhojë e politikave tona të përgjegjshme makroekonomike dhe financiare të ndërmarra në vazhdimësi këto vitet e fundit. Stabiliteti makrofinanciar është një pikënisje e mirë për nxitjen e zhvillimit të vendit në periudhën e ardhshme.

Në një masë të madhe, ky zhvillim do të varet nga aftësia e ekonomisë shqiptare për të tërhequr fonde të cilat do të mbështesin rritjen e saj. Lehtësimi i sotëm i kushteve monetare ndërmerret në përputhje me dinamikën e zhvillimeve ekonomiko-financiare në vend, në partnerët tanë kryesorë dhe më gjerë në ekonominë globale. Ky vendim përbën një stimul të ri për zhvillimet ekonomike në vend, duke synuar një ulje të mëtejshme të kostos së financimit të ekonomisë.

Në horizontin afatmesëm, ecuria e kreditimit të ekonomisë do të ketë një rëndësi prioritare. Banka e Shqipërisë gjykon se stabilizimi i treguesve të likuiditetit dhe atyre të bilancit të sistemit bankar duhet t'i hapë rrugë procesit të kreditimit. Në këtë drejtim, Banka e Shqipërisë ka marrë një rol aktiv nëpërmjet stimulimit si të kërkesës ashtu dhe të ofertës për fonde. Lehtësimi i kushteve monetare do të favorizojë rritjen e kërkesës së bizneseve dhe të konsumatorëve për fonde, ndërkohë që injektimet tona të likuiditetit i mundësojnë sistemit bankar t'i përgjigjet në aspektin sasior kësaj kërkesë për fonde. Sistemi bankar shqiptar duhet ta kuptojë drejt rolin e tij, duke transmetuar të plotë dhe me shpejtësi këtë lehtësim të politikës monetare në ekonomi. Nga ana tjetër, një presion më i ulët i sektorit fiskal në tregjet financiare vendase në të ardhmen do të ulë primet e rrezikut në ekonomi, do të krijojë më shumë hapësira për kreditimin e sektorit privat të ekonomisë dhe do të favorizojë sheshimin e kurbës së normave të interesit, në favor të uljes së mëtejshme të kostos së kredisë. Efektiviteti i vendimit të sotëm do të varet nga sjellja e tregut dhe pjesëmarrësve në të, ku politika fiskale ka një rol parësor.

Në horizontin afatgjatë, tërheqja e investimeve të huaja direkte dhe e formave të tjera të hyrjes të qëndrueshme të kapitalit duhet të përbëjë një fokus më të madh të politikave tona të zhvillimit. Këto fonde i shërbejnë jo vetëm stabilitetit të pozicionit të jashtëm, por edhe rritjes së qëndrueshme e afatgjatë të vendit. Ka ardhur momenti që të gjithë aktorët duhet të analizojnë

me kujdes modelin e rritjes ekonomike të vendit në dekadën që po hyjmë. Në veçanti, modeli i ardhshëm i rritjes ekonomike duhet të faktorizojë më shumë avantazhet konkurruese të ekonomisë shqiptare, duke zbutur varësinë e saj nga flukset afatshkurtra hyrëse të kapitalit dhe duke zgjeruar bazën ekonomike e cila gjeneron flukse të qëndrueshme dhe afatgjata kapitali. Banka e Shqipërisë në periudhat që do të vijojnë mbetet e angazhuar që të jetë një zë i rëndësishëm në këtë drejtim.

Në zbatim të angazhimit tonë ligjor e institucional, politika monetare e Bankës së Shqipërisë do të synojë, krijimin e kushteve të përshtatshme për një zhvillim të ekuilibruar, të karakterizuar nga një inflacion i ulët i çmimeve të konsumit, luhatje të buta të treguesve monetarë dhe bilance të shëndosha të agjentëve makroekonomikë.

FJALA E GUVERNATORIT TË BANKËS SË SHQIPËRISË, Z.ARDIAN FULLANI

Në konferencën ndërkombëtare për 10-vjetorin e Bankës Qendrore të Republikës së Kosovës,
30 tetor 2009, Prishtinë

I nderuar Guvernator Rexhepi,
Të nderuar zonja dhe zotërinj,

Është një kënaqësi për mua që marr pjesë në këtë konferencë jubilarë, të organizuar në mënyrë kaq të përsosur nga Banka Qendrore e Republikës së Kosovës, dhe që të jem dëshmitar i progresit të mahnitshëm, që ky institucion ka arritur në një periudhë kohore kaq të shkurtër, por intensive. Energjia dhe dëshira e personelit vendas për të kontribuar në historinë e këtij institucioni është kanalizuar në mënyrën e duhur nga vizioni dhe përvoja e mjaft profesionistëve drejtues, të cilët kanë dhënë një kontribut të çmuar në drejtimin e këtij institucioni gjatë viteve të fundit. Duke patur parasysh përkushtimin e nivelit drejtues të Bankës Qendrore të Republikës së Kosovës për të arritur dhe vepruar në përputhje me standardet më të mira të organizimit dhe eficiencës në punë, duke zbatuar një politikë të qartë dhe afatgjatë të investimit në cilësinë e personelit të saj, si dhe duke mbështetur masa që kontribuojnë në ruajtjen e një bashkëpunimi të frytshëm ndërinstitucional, jam i sigurt se kjo histori do të vijojë të jetë e suksesshme.

Dëshiroj gjithashtu, të falenderoj organizatorët për nderin që më dhanë që të flas përpara jush sot, lidhur me një çështje kaq të rëndësishme gjatë vitit të fundit, pas kësaj krize të paprecedent financiare ndërkombëtare. Duke patur parasysh faktin, se shkaqet dhe pasojat e kësaj krize janë identifikuar dhe diskutuar gjerësisht, në pjesën e parë të fjalës sime do të përqendrohem më tepër në gjetjet kryesore të diskutimit profesional që po zhvillohet në ditët e sotme, me qëllim identifikimin e një përqaasjeje të re të mbikëqyrjes financiare. Jam i sigurt, se këto aspekte do të diskutohen më tej gjatë punimeve të kësaj konference. Në pjesën e dytë të fjalës sime, do të përqipem të ofroj informacione më të hollësishme mbi atë që ne, në Bankën e Shqipërisë, po mendojmë si një përqaasje të ardhshme të autoriteteve publike dhe të industrisë financiare, në lidhje me masat e nevojshme për forcimin e stabilitetit financiar.

Shumë shkurt, do të doja të përsërisja atë që tashmë është bërë e qartë për të gjithë: kriza e fundit ishte një rrjedhojë e incentivave të gabuara, të cilat mbështetën një zhvillim të çekuilibruar të aktivitetit financiar dhe një vlerësim të gabuar të rrezikut, të çmimvënies dhe të administrimit. Këto incentiva të gabuara ishin të pranishme jo vetëm në industrinë dhe tregjet financiare, por edhe në bilancet e individëve, bizneseve dhe në mbarë vendet e tjera. Duke patur parasysh natyrën, përmasat dhe ndikimin e kësaj krize, jo vetëm mbi industrinë dhe tregjet financiare, por edhe mbi ekonominë reale, autoritetet publike në mjaft vende u detyruan të adoptonin masa të shpejta, të koordinuara dhe të jashtëzakonshme, si në fushën e politikës monetare,

ashtu dhe në atë fiskale. Bankat qendrore hoqën dorë nga pothuajse çdo kufizim; ato madje, adoptuan disa masa të pazakonta, me qëllim sigurimin e likuiditetit të mjaftueshëm dhe me kosto të ulët për tregjet financiare. Qeveritë e vendeve shfaqën një përkushtim të madh në drejtim të uljes së rrezikut sistematik, duke shpëtuar institucione të rëndësishme financiare, duke siguruar garanci për kredidhënien ndërbankare, duke rritur kufirin e sigurimit të depozitave të publikut etj. Këto masa, të cilat në shumicën e rasteve ishin të përkohshme, duket se kanë rezultuar të suksesshme në rikthimin e besimit të tregut dhe në orientimin e ekonomisë globale drejt rrugës së përmirësimit gradual të saj.

Duke u fokusuar në tregjet dhe institucionet financiare pas krizës, një numër çështjesh, të njohura më parë por shpeshherë të neglizhuara, janë rishfaqur, duke nxitur kështu reagimin serioz dhe gjithëpërfshirës nga ana e autoriteteve. Mjaft prej këtyre çështjeve lidhen me vetë aktivitetin financiar, ndërkohë që të tjerat lidhen më së shumti me ambientin ekonomik rrethues.

Mund të thuhet tani, se autoritetet mbikëqyrëse të tregjeve dhe institucioneve financiare janë pjesërisht përgjegjëse për atë që ndodhi. Pavarësisht retorikës, ato nuk arritën të identifikonin dhe kontrollonin rrezikun në industrinë financiare në mënyrën dhe në kohën e duhur. Këtu mund të përmenden: lehtësimi i kontrollit mbi huatë e marra nga bankat me qëllim financimin e kredive në monedhë të huaj në një juridiksion të caktuar, neglizhenca e treguar ndaj entiteteve me qëllim të posaçëm, të krijuara për të shmangur kërkesat prudente të bilancit financiar etj.. Ka mjaft arsye për këto dobësi dhe sipas mendimit tim, mjaft prej tyre shkojnë përtej kapaciteteve ligjore, logjistike dhe njerëzore të autoriteteve mbikëqyrëse për të vepruar. Nga ana e tyre, autoritetet mbikëqyrëse gabuan në mbështetjen e punës mbi konceptin e gabuar se institucionet financiare individualisht të forta janë të mjaftueshme për stabilitetin e të gjithë sistemit financiar. Duke vepruar kështu, ato nuk arritën të identifikonin efektet negative dhe çrregullimet, që rezultojnë si pasojë e sjelljes së pakoordinuar në grup të institucioneve financiare, shpeshherë si pasojë e prociklikalitetit që bartet nga vetë aktiviteti financiar dhe kuadri rregullativ. Vëmendja e mbikëqyrjes përqendrohej në sektorin bankar, ndërkohë që bashkëveprimet të tij me sektorin financiar jobankar i kushtohej një vëmendje e pamjaftueshme, në një kohë kur ky i fundit ishte shumë më pak i rregulluar e ndërkohë që rritej si në përmasë, ashtu dhe në rëndësi. Gjithashtu, si pjesë e objektivit të tyre të përgjithshëm dhe të mandatuar për të fokusuar përjasjen e tyre mbikëqyrëse në burimet më të rëndësishme të rrezikut të industrisë financiare, por gjithashtu si një shenjë e vështirësisë së tyre objektive për të qenë në një hap me zhvillimet dhe risitë në tregjet financiare, autoritetet mbikëqyrëse u mbështetën gjithnjë e më shumë në disiplinën e tregut dhe në modele të paqarta, komplekse dhe të sofistikuar të rrezikut të industrisë financiare, gjë e cila gjithashtu rezultoi të kishte mjaft mangësi. Në disa raste, struktura e autoriteteve mbikëqyrëse ka rezultuar e fragmentuar ose mjaft komplekse, duke nxitur kështu arbitrazh rregullativ nga ana e vetë aktorëve të tregut. Në të tjera raste, burimet e nevojshme për kryerjen me eficiencë të rolit mbikëqyrës kanë qenë të kufizuara, duke ndikuar negativisht mbi performancën e mbikëqyrësit.

Por, kjo krizë tregoi se rreziku buroi gjithashtu nga burime të tjera, jashtë kontrollit të drejtpërdrejtë të autoriteteve mbikëqyrëse në një juridiksion të caktuar. Për shembull, rritja e çmimit të aktiveve u nxit nga likuiditeti i bollshëm dhe nga kushtet e favorshme kredituese, të cilat shpesh ndikoheshin nga zhvillimet ndërkombëtare dhe nga flukset financiare. Huamarrja në tregjet ndërkombëtare nga institucionet financiare u ndikua gjithashtu dhe nga rritja e deficiteve fiskale dhe të atyre të llogarisë korente. Rritja e këtyre të fundit ishte rrjedhojë e politikave të gabuara, të cilat krijuan zhbancime në sjelljen kursim-konsum të aktorëve më të rëndësishëm ekonomikë në ekonomi, përfshirë këtu edhe individët. Tashmë shtrohet pyetja nëse disa prej këtyre çështjeve mund të adresoheshin nga një rol më i fuqishëm i politikës monetare. Integrimi financiar, ndër të tjera, ka kontribuar gjithashtu në zgjerimin e shpejtë të aktivitetit financiar dhe mjaft institucione financiare janë shndërruar në institucione shumë të mëdha për një shtet të vetëm. Një gjë e tillë ka ndodhur në një kohë kur, për të njëjtën arsye, autoriteti “de facto” i rregullimit është zhvendosur nga mbikëqyrësit vendas drejt atyre të vendeve të origjinës. Kështu, pavarësisht tendencës së qëndrueshme të konvergimit ndërmjet legjislacionit financiar në shumë vende, ende mbeten ndryshime të theksuara të cilat, veçanërisht në një situatë krize, krijojnë tensione të mëdha midis autoriteteve publike në vende të ndryshme.

Autoritetet publike në mbarë botën po bëjnë përpjekje të mëdha për adresimin e çështjeve të lartpërmendura, me qëllim përmirësimin e standardeve dhe të superstrukturës mbikëqyrëse. Si Shtetet e Bashkuara të Amerikës, ashtu dhe Bashkimi Evropian, po parashikojnë krijimin e institucioneve të veçanta, roli i të cilave do të jetë identifikimi dhe kontrolli i rrezikut sistematik, përmes një përqasjeje të ndryshme mbikëqyrëse për institucionet financiare me rëndësi sistemike. Në të njëjtën kohë, pritet që këto institucione financiare t’i nënshtrohen një kuadri më shtrëngues rregullativ, në drejtim të kërkesave të kapitalit dhe të likuiditetit, përbërjes dhe zgjerimit të bilancit, si dhe të marrëdhënieve në drejtim. Një tjetër fushë, e cila do t’i përballë autoritetet publike në mbarë botën me një sfidë akoma dhe më të madhe, është dhe rishikimi i procedurave të likuidimit për institucione të ngjashme financiare me prezencë në vende të tjera.

Qëllimi kryesor i reformës në kuadrin rregullativ financiar do të jetë akomodimi i incentivave të reja, të cilat do të krijojnë një mjedis akoma dhe më të përshtatshëm për administrimin e rrezikut në industrinë financiare. Parimi kryesor që ndiqet këtu është: “parandalimi është kura më e mirë”. Në këtë drejtim, perimetri i kuadrit rregullativ mbikëqyrës do të zgjerohet më tej, me qëllim përfshirjen e institucioneve të tjera të rëndësishme jobankare dhe ka të ngjarë, edhe të kompanive bankare zotëruese. Kuadri i ri rregullativ pritet që gjithashtu, të prezantojë kërkesa më tepër automatike (dhe më pak fleksibile), duke synuar në të njëjtën kohë, më tepër thjeshtësi dhe qartësi. Zhvendosja drejt thjeshtimit dhe qartësisë do të ulë ndjeshëm mundësinë e manipulimit dhe do të përmirësojë transparencën dhe besueshmërinë e aktivitetit bankar dhe të atij financiar. Këto ndryshime do të plotësohen me ndryshime të ngjashme në fushën e mbrojtjes së konsumatorit dhe të transparencës së tregut. Kuadri rregullativ i industrisë financiare pritet që gjithashtu, të jetë

më pak prociklik, duke qenë se po identifikohen propozime të reja dhe mjaft interesante në drejtim të adoptimit të një përqsajeje kundërciklike për kërkesat e kapitalit, provigjonimin dhe kontabilitetin. Garantimi i drejtim të përgjegjshëm për institucionet bankare dhe financiare do të jetë një fushë tjetër zhvillimi. Aktualisht, po identifikohen kërkesa të reja rregullative dhe instrumente, të cilat do të kërkojnë një nivel përfshirjeje dhe përgjegjësie më të madhe nga ana e bordit të drejtorëve, në drejtim të administrimit të rrezikut dhe të dekurajimit të sipërmarrjeve me rrezik të pakontrolluar. Nga ana tjetër, është e nevojshme që autoritetet mbikëqyrëse të forcojnë kapacitetet e tyre të vlerësimit të rrezikut makroprudencial, duke u përqendruar më tepër mbi sjelljet sistematike të institucioneve financiare. Banka qendrore pritet të marrë më tepër përgjegjësi në këtë drejtim, veçanërisht në ato vende ku ajo deri më tani, nuk ka patur një rol të madh mbikëqyrës. Pavarësisht përqsajes që do të adoptohet në këtë drejtim, mbikëqyrësit duhet të gëzojnë autoritet më të madh ligjor, i cili do t'u sigurojë ndërmarrjen e veprimeve në kohën e duhur dhe në mënyrë fleksibile. Siç e përmenda dhe më lart, procedurat për administrimin e institucioneve financiare në vështirësi dhe ato për administrimin e krizës duhet të rishikohen, me qëllim sigurimin e një bashkëpunimi më të madh dhe eficient ndër-institucional dhe ndërkombëtar, si dhe për të zgjidhur më mirë konfliktin e mundshëm midis mbikëqyrjes ex-ante dhe ndërhyrjes ex-post.

Ky proces i rëndësishëm i reformës rregullative financiare nuk është pa risk. Unë besoj se autoritetet publike do t'i kushtojnë një vëmendje të veçantë kontrollit të tendencës së mbirregullimit dhe shmangies së adoptimit "të verbër" të ndryshimeve rregullative dhe përqsajes asimetrike/të njëanshme. Më tepër rregullim duhet të nënkuptojë rregullim më të mirë. Ndërmarrja e rreziqeve është diçka e natyrshme për industrinë bankare, duke patur parasysh rolin e saj të çmuar të ndërmjetësimit financiar. Nëse kjo ndërmarrje rreziku është e miridentifikuar dhe e administruar siç duhet, ajo ndihmon për rritjen e eficiencës dhe të kthimit të aktivitetit – dy elemente të rëndësishme këto për një performancë financiare të vazhdueshme, të shëndetshme dhe të qëndrueshme. Çdo shtet duhet të ndjekë me vëmendje të veçantë diskutimin dhe ndryshimet e propozuara për reformën në rregullimin financiar, duke qenë se ky proces pa dyshim do të ndikojë edhe mbi to. Në këtë aspekt, është e rëndësishme për autoritetet publike që të ndërmarrin një proces të analizimit dhe të vlerësimit të impaktit të ndryshimeve të propozuara, të pritshme dhe të miridentifikuara, në industrinë e tyre financiare. Pa dyshim, adoptimi praktik i ndryshimeve të propozuara duhet të orientohet nga objektivi për arritjen e një konvergimi më të madh me standardet ndërkombëtare, megjithatë ai duhet të përcaktohet edhe në varësi të karakteristikave të sistemit financiar kombëtar ose rajonal dhe të objektivave të tij të zhvillimit. Për më tepër, fokusimi në vetëm rregullimin sa më të mirë të industrisë financiare, pa adresuar në të njëjtën kohë zhvillime të tjera të rëndësishme dhe ndoshta të paqëndrueshme ekonomike, përfaqëson një përqsaje asimetrike që nuk do të trajtojë në mënyrë të duhur rreziqet ndaj stabilitetit financiar. Në këtë kontekst, qeveritë, bizneset dhe individët duhet të identifikojnë dhe të marrin masa për reduktimin e zbalancimeve në bilancet e tyre, duke qenë se nga ana tjetër, kjo do të përmirësonte cilësinë e industrisë financiare dhe do të reduktonte rrezikun.

Të nderuar pjesëmarrës,

Më lejoni tani të ndalem në mënyrën se si ekonomia shqiptare dhe sistemi ynë financiar u përball me krizën ndërkombëtare, si dhe disa nga masat që Banka e Shqipërisë i gjykon të rëndësishme për të ardhmen, me qëllim forcimin e stabilitetit të sistemit financiar dhe të ekonomisë shqiptare.

Kriza globale e kohëve të fundit tregoi se në kushtet e rritjes së integritit financiar dhe thellimit të pandalshëm të globalizimit ekonomik, ekonomitë e vogla, si ajo e Shqipërisë apo e vendeve të tjera të rajonit, nuk duhet të mbështeten vetëm në mbrojtjen natyrale që vjen nga tregjet financiare më pak të zhvilluara dhe nga niveli shumë më i ulët i borxhit prej individëve dhe bizneseve, për të kompensuar me kalimin e kohës rreziqet potenciale, të cilat mund të vijnë nga rritja ekonomike më pak e diversifikuar, mbështetja e tepërt në dërgesat e emigrantëve, kultura e pamjaftueshme për menaxhimin e rrezikut në institucionet financiare dhe në agjentët e tjerë ekonomikë – veçanërisht rrezikun e kursit të këmbimit dhe të likuiditetit, si dhe hapësira shumë e kufizuar që kanë autoritetet publike për të aplikuar masa financiare antikrizë të ngjashme me ato të vendeve të zhvilluara. Kështu, masat e politikës duhet t'i drejtojnë këto dhe mangësitë e tjera drejt gjetjes së një zgjidhjeje të përshtatshme në periudhën afatmesme. Këto masa duhet të pasqyrojnë përparësinë për veprime parandaluese.

Në fakt, gjatë 4 - 5 viteve të fundit, Banka e Shqipërisë është treguar vigjilente për identifikimin e fushave të veprimtarisë bankare që kërkojnë vëmendjen e industrisë. E kemi shprehur shqetësimin tonë lidhur me rritjen e shpejtë të kredidhënies, pasi besojmë se kjo do të ndikonte negativisht në cilësinë e kredisë. Një shqetësim tjetër është edhe përbërja e portofolit të kredive, i cili mbizotërohet nga kredi në euro. Pavarësisht nga fakti se ky pozicion mbështetet nga prania e lartë e detyrimeve valutore në bilancet e bankave dhe nga lidhjet e fuqishme ekonomike me vendet e Zonës së Euros, si Italia dhe Greqia, Banka e Shqipërisë ka qenë e vendosur në përqsasjen e saj për zbatimin gradual të masave rregullative, të cilat dekurajojnë rritjen e shpejtë të kredidhënies, nxitin bankat për të dhënë më shumë kredi në monedhën kombëtare dhe rritin transparencën ndaj klientëve të bankave për shërbimet dhe produktet bankare. Nga ana tjetër, politika monetare i ka ankoruar me sukses pritjet për një rritje të moderuar të nivelit të çmimeve dhe ka mbështetur kërkesën për mjete financiare të shprehura në monedhën kombëtare, duke ofruar kështu një fitim pozitiv real të mjaftueshëm.

Ndikimi i parë i krizës ndërkombëtare në ekonominë tonë u shfaq në bilancin e pagesave, duke pasqyruar marrëdhëniet e ekonomisë tonë me botën. Rritja e papunësisë dhe shtrëngimi i kushteve financiare në vendet fqinje të Bashkimit Evropian, u pasuan nga rënia e dërgesave të emigrantëve shqiptarë që jetojnë dhe punojnë në këto vende. Ndërkohë që hendeku ndërmjet kërkesës së brendshme dhe asaj të jashtme thellohej, kjo u shoqërua me një rritje të deficitit të llogarisë korente dhe shtim të presioneve mbi kursin e këmbimit. Në të njëjtën kohë, sektori bankar, që mbizotëron dukshëm sistemin financiar në Shqipëri, tkurri kontributin financues për ekonominë vendase si

përgjigje ndaj rritjes së kërkesës për likuiditet, pasojë e tërheqjes së depozitave nga publiku dhe e rritjes së kërkesës huamarrëse të Qeverisë. Gërshetimi i efekteve të këtyre zhvillimeve ndikoi negativisht në sektorin real të ekonomisë, veçanërisht në biznesin. Gjatë tremujorit të parë të këtij viti, indeksi i besimit të biznesit ra nën mesataren e tij historike, duke treguar për një situatë më të vështirë financiare. Kjo e fundit u pasqyrua edhe nga realizimi i të ardhurave fiskale në nivel më të ulët se plani, si dhe nga rënia e cilësisë së portofolit të kredive që sektori bankar ka hasur gjatë gjithë kësaj periudhe.

Në periudhën afatshkurtër, autoritetet publike morën masa për të zvogëluar ndikimin e krizës financiare globale në ekonomi. Nëpërmjet rritjes së konsiderueshme të pjesës së shpenzimeve fiskale të destinuar për investime, kryesisht në infrastrukturë, qeveria i dha një stimul të rëndësishëm sektorit real të ekonomisë për të përballuar efektet e krizës globale. Gjithashtu, Banka e Shqipërisë ka qenë aktive për pajisjen e tregut ndërbankar me likuiditet, me qëllim ruajtjen e stabilitetit të sektorit bankar dhe minimizimin e rënies të rolit të saj ndërmjetësues. Ne hoqëm kufijtë sasiorë në madhësinë e injektimit të likuiditetit nëpërmjet marrëveshjeve të anasjellta të riblerjes njëjavore dhe zgjatëm afatin e maturimit të instrumenteve të injektimit në tre muaj. Pas një uljeje të normës së interesit me 0.5 pikë përqindjeje në muajin janar dhe pas zbutjes së presioneve inflacioniste në vend, politika monetare i kushtoi një rëndësi të veçantë stabilitetit financiar, duke mbajtur të pandryshuar normën bazë të interesit për të gjithë periudhën.* Nëpërmjet kësaj politike, u synua që në periudhën afatshkurtër të mbështetej kërkesa për mjete financiare të shprehura në monedhën kombëtare. Njëkohësisht, në bashkëpunim me Ministrinë e Financave, Banka e Shqipërisë inicioi ndryshime legjislative për të rritur nivelin e sigurimit të depozitave, si një masë e domosdoshme për të rikthyer besimin e publikut për sigurinë e depozitave bankare. Nga këndvështrimi mbikëqyrës, Banka e Shqipërisë përforcoi kontrollin e përditshëm të zhvillimeve të sektorit bankar, duke u përqendruar veçanërisht në gjendjen e likuiditetit. Kjo ishte pjesë e një përqasjeje më të gjerë që përfshiu edhe ndryshimet në kuadrin rregullativ, komunikimin më të fuqishëm me sektorin bankar, rritjen e numrit të publikimeve dhe praninë më të madhe në media. Besojmë se këto politika ishin të rëndësishme për administrimin efektiv të nevojave të sektorit bankar për likuiditet. Ato ofruan një orientim të kreditimit drejt monedhës kombëtare dhe ndikuan në ruajtjen e parametrave të qëndrueshëm të kapitalizimit për bankat tona. Situata hyri në fazën e një përmirësimi cilësor, pas rifillimit të procesit të rritjes së depozitave të publikut pranë sektorit bankar. Ky proces, i cili u zhvillua në mënyrë graduale dhe të qëndrueshme në tremujorin e dytë të vitit 2009, vijon me ritme të kënaqshme.

Besojmë se, pas kapërcimit të efekteve afatshkurtra të krizës financiare globale dhe përmirësimit të situatës ndërkombëtare, autoritetet publike në vend duhet të nisin një proces vlerësimi të kuadrit të veprimeve ligjore dhe financiare, me qëllim rivendosjen e ekuilibrave në veprimtarinë fiskale,

* *Dy ditë më parë, Këshilli Mbikëqyrës i Bankës së Shqipërisë miratoi një vendim për uljen e mëtejshme të normës bazë të interesit me 0.5 pikë përqindje, duke e çuar atë në nivelin e ri prej 5.25 për qind.*

monetare e bankare, në mbështetje të një rritjeje të qëndrueshme ekonomike dhe ruajtjes së stabilitetit financiar. Për këtë arsye, është e rëndësishme që politika fiskale të ndërmarrë masat përkatëse korrektuese, në mënyrë që të forcojë besimin e agjentëve të tregut dhe të investitorëve, vendas dhe të huaj. Në të njëjtën kohë, politika monetare duhet të vlerësojë efektet e mundshme mbi inflacion të stimullit financiar që i është dhënë sektorit bankar dhe ekonomisë, si edhe të shqyrtojë më pas hapësirat që ekzistojnë për të mbështetur ndërmjetësimin financiar të sektorit bankar në ekonomi me një kosto më të ulët. Për t'i dhënë një përgjigje më afatgjatë rritjes së qëndrueshme ekonomike, autoritetet publike duhet të këmbëngulin për të hartuar dhe zbatuar strategji për zhvillimin e ardhshëm ekonomik, të cilat në afat të mesëm do të mundësonin:

- a) Vendosjen e një ekuilibri më të mirë në kontributin që japin sektorë të ndryshëm për rritjen ekonomike. Në këtë drejtim, është e rëndësishme të rritet mbështetja për sektorët e ekonomisë me potencial të fuqishëm në rritjen ekonomike, si bujqësia dhe turizmi;
- b) Rritjen e konkurrueshmërisë së ekonomisë tonë dhe formalizimin e mëtejshëm të saj. Në këtë drejtim, debatet duhet të përqendrohen në gjetjen e stimujve për të rritur prodhimin vendas dhe për të mbështetur kursimet e brendshme. Me kalimin e kohës këto do të përmirësonin bilancin e llogarisë korente dhe disponueshmërinë e mjeteve valutore;
- c) Shtimin e burimeve të financimit. Në këtë drejtim, autoritetet duhet të zbatojnë politika që mbështesin zhvillimin e sektorit financiar jobankar dhe krijimin e tregjeve të kapitalit dhe të borxhit për subjekte private. Realizimi i këtyre objektivave do të kërkonte paraprakisht forcimin e standardeve të raportimit financiar, plotësimin dhe përmirësimin e kuadrit ligjor për zhvillimin e marrëdhënieve të biznesit, dhe mbrojtjen më të mirë të të drejtave të kreditorëve e të konsumatorëve, lidhur me institucionet dhe produktet financiare. Në terma më praktikë, këto masa pritet të zgjerojnë burimet e financimit për rritjen ekonomike dhe gradualisht të ulin varësinë e tij nga sektori bankar;
- d) Përmirësimin dhe plotësimin e kuadrit ligjor dhe operacional për të forcuar kapacitetet e autoriteteve publike për përballimin me eficiencë të krizës. Në këtë kuadër, autoritetet publike duhet të identifikojnë masat e nevojshme për parandalimin, përballimin dhe eliminimin e pasojave të krizës financiare. Banka e Shqipërisë gjykon se secili autoritet publik, duhet të rivlerësojë kapacitetet dhe aftësitë e tij ligjore, financiare, njerëzore dhe teknologjike, për të përmbushur rolin e tij në situata të ngjashme krizash. Në të gjithë këtë proces, koordinimi ndërmjet autoriteteve publike duhet të jetë në nivelin më të lartë.

Edhe vetë industria bankare duhet të realizojë një rivlerësim të objektivave dhe formave të zhvillimit të veprimtarisë bankare në të ardhmen, me qëllim sigurimin e fitimeve të vazhdueshme dhe të qëndrueshme. Për rrjedhojë,

është e nevojshme që organet drejtuese të bankave të ndërmarrin një proces, me qëllim që: a) të rivlerësojnë përparësitë e zhvillimit; b) të vendosin një ekuilibër më të mirë në lidhje me burimet e të ardhurave dhe të kontrollojnë kostot; c) të orientojnë veprimtarinë e tyre drejt një specializimi më të madh dhe krijimit të përparësive konkurruese; d) të arrijnë një ekuilibër më të mirë përsa i përket përbërjes së mjeteve dhe detyrimeve të tyre sipas monedhës, sipas afatit të maturimit etj.; e) të ndjekin politika më aktive në drejtim të afrimit dhe mbajtjes së publikut (klientëve) pranë institucionit; f) të forcojnë strukturat e kontrollit të brendshëm dhe kapacitetet për punë kërkimore dhe për administrimin e rreziqeve.

Aktualisht, Banka e Shqipërisë po punon me synimin që, në hapësirën e nevojshme kohore dhe pas konsultimit me industrinë financiare, ta mbështesë këtë proces nëpërmjet prezantimit të ndryshimeve në kuadrin rregullativ dhe mbikëqyrës. Për këtë qëllim, synohet që në veprimtarinë bankare, të forcohen mekanizmat e brendshëm që ofrojnë stimuj për një zhvillim të ekuilibruar dhe të kontrolluar, me karakteristika të përshtatshme të likuiditetit dhe të kapitalizimit. Njëkohësisht, Banka e Shqipërisë, do të vlerësojë nevojën për një përqasje të re mbikëqyrëse ndaj bankave me rëndësi sistematike. Transparenca e veprimtarisë bankare në marrëdhëniet e saj me klientët dhe publikun në përgjithësi, do të mbetet në qendër të veprimtarisë mbikëqyrëse të Bankës së Shqipërisë. Në përgjithësi, në këtë proces, Banka e Shqipërisë do të mbajë në konsideratë ndryshimet që do të ndodhin në standardet evropiane, duke mbështetur bashkëpunimin e fuqishëm me bankat e tjera qendrore dhe me autoritetet e tjera mbikëqyrëse.

Në përfundim, më lejoni të theksoj se qëllimi final i ndryshimeve rregullative financiare që po identifikohen në nivel ndërkombëtar duhet të ofrojnë stimujt e duhur, të cilët me kalimin e kohës do të sigurojnë një veprimtari më të qëndrueshme, më të ekuilibruar dhe me më pak rrezik për institucionet dhe tregjet financiare në të ardhmen. Në nivel global dhe kombëtar, këto ndryshime duhet të plotësohen me masa të tjera ekonomike më të përgjithshme, që të mundësojnë një proces përshtatjeje, për të siguruar një pozicionim më të mirë të mjeteve dhe detyrimeve në bilancet e agjentëve të ndryshëm ekonomikë. E gjithë kjo duhet realizuar, ndërkohë që duhet të ruajmë përfitimet sociale që rrjedhin nga integrimi ekonomik dhe financiar. Kjo do të thotë që e ardhmja do të përballë me një përpjekje të vazhdueshme dhe sfiduese, për gjetjen dhe vendosjen e një ekuilibri të ri dhe më të përshtatshëm ndërmjet shkallës së rrezikut të marrë përsipër dhe fitimeve më të qëndrueshme nga agjentët ekonomikë, si dhe ndërmjet çështjeve kombëtare afatshkurtra dhe objektivave afatgjata të integritit rajonal politik dhe ekonomik.

Edhe një herë i uroj Bankës Qendrore të Republikës së Kosovës, drejtuesve dhe stafit të saj suksese të mëtejshme.

Faleminderit për vëmendjen!

FJALA E GUVERNATORIT TË BANKËS SË SHQIPËRISË, Z.ARDIAN FULLANI

Në forumin e Bankës së Shqipërisë me përfaqësuesit e bizneseve kryesore që operojnë në Shqipëri
23 nëntor 2009

Të nderuar zonja dhe zotërinj,

Është kënaqësi për mua të ndodhem sot mes jush, për të ndarë së bashku pikëpamjet tona mbi ecurinë aktuale dhe perspektivat e zhvillimit të ekonomisë shqiptare. Si pjesa më dinamike e ekonomisë shqiptare, kontributi juaj ka qenë i prekshëm në zhvillimin ekonomik të vendit gjatë viteve të tranzicionit. Iniciativa, vullneti dhe përkushtimi juaj, kanë sjellë rezultate të prekshme në zhvillimin e vendit. Në një shifër të vetme, ecuria e ekonomisë shqiptare mund të përmbledhet në rritjen mbi 65 për qind të prodhimit të brendshëm bruto dhe të mirëqenies për banor gjatë këtyre viteve tranzicion. Perspektiva jonë e zhvillimit mbetet po kaq pozitive. Stabiliteti makroekonomik i vendit, vazhdimi dhe thellimi i reformave strukturore, si dhe realitetet gjeopolitike të afrimit me ekonominë e zhvilluara të Bashkimit Evropian, do të ndihmojnë në çlirimin dhe shpërblimin më të plotë të potencialit dhe të energjive tuaja.

Forumi i sotëm do të synojë të evidentojë zhvillimet ekonomike të vendit dhe do të ndërmarrë një diskutim të gjerë publik mbi alternativat e modeleve të rritjes ekonomike në të ardhmen.

Më lejoni fillimisht, të bëj një pasqyrë të shkurtër të zhvillimeve më të fundit në ekonominë shqiptare, për t'u ndalur më tej në disa pikëpamje tonat për zhvillimin ekonomik të vendit në të ardhmen.

ECURIA E EKONOMISË GJATË PERIUDHËS SË KRIZËS

Zhvillimet e vitit 2009 kanë treguar se ekonomia shqiptare është ndikuar nga kriza globale e kohëve të fundit, kryesisht si pasojë e pakësimit të kërkesës së huaj dhe të remitancave, e rritjes së primeve të rrezikut, reduktimit të burimeve të financimit dhe rritjes së kostos së këtij të fundit. Megjithatë, ekonomia jonë vazhdoi të shënojë rritje ekonomike pozitive gjatë kësaj periudhe, ndërkohë që presionet e brendshme inflacioniste mbeten të kontrolluara. Aktiviteti ekonomik në vend është mbështetur nga stimuli fiskal dhe ruajtja e kërkesës konsumatore në nivele të qëndrueshme, ndërkohë që investimet dhe eksportet kanë shënuar rënie gjatë nëntëmujorit të parë të vitit.

Megjithëse pozitive, ecuria ekonomike e nëntëmujorit të parë të vitit karakterizohet nga një ngadalësim i ritmit të rritjes, duke u reflektuar edhe në rënien graduale të presioneve inflacioniste. Pavarësisht një korrektimi të lehtë gjatë vitit 2009, deficit i llogarisë korente mbetet ende në nivele të larta, duke reflektuar konsumin e lartë të ekonomisë shqiptare dhe pamundësinë e

kapaciteteve prodhuese në vend për t'iu përgjigjur. Politika fiskale ka patur një natyrë ekspansioniste gjatë vitit 2009, e pasqyruar kryesisht në rritjen e shpenzimeve buxhetore, më së shumti si rezultat i rritjes së shpejtë të shpenzimeve kapitale.

Të ardhurat buxhetore kanë patur një ecuri më të ngadalhtë se parashikimet, si pasojë edhe e ngadalësimit të ritmit të rritjes ekonomike gjatë kësaj periudhe.

Për rrjedhojë, shtimi i shpenzimeve buxhetore është financuar nëpërmjet përdorimit të të ardhurave të privatizimit dhe të rritjes së huamarrjes publike.

Kjo politikë ka ushtruar presion për rritjen e normave të interesit të letrave me vlerë të borxhit të qeverisë me afat të gjatë maturimi. Tregjet financiare janë karakterizuar nga përmirësimi i likuiditetit dhe rifitimi i besimit të agjentëve në to. Furnizimi i vazhdueshëm nga ana e Bankës së Shqipërisë të tregut të parasë nëpërmjet operacioneve për injektimin e likuiditetit, ka ndihmuar për të qetësuar pjesëmarrësit e tregut si dhe për të furnizuar tregun me fonde, të cilat i kanë shërbyer ndërmjetësimit në monedhën vendase për sektorin privat. Nevojat për likuiditet në tregun ndërbankar kanë rezultuar në ulje, duke mos ushtruar presion tek normat afatshkurtra të interesit.

Politika e matur monetare e Bankës së Shqipërisë ka ndihmuar në qetësimin e tensioneve në tregun financiar, ndërkohë që ulja e fundit e normës bazë të interesit duhet të përkthehet në kreditim më të madh të sektorit privat.

Ashtu si kemi deklaruar dhe më parë, Banka e Shqipërisë e shikon të ardhmen e vendit me optimizëm të kujdesshëm. Them me optimizëm sepse, me gjithë goditjen e madhe që pësua, stabiliteti makroekonomik dhe financiar i vendit nuk u prekën. Për më tepër, rivendosja e besimit në sistemin bankar i hap rrugën rikuperimit të procesit të kreditimit dhe mbështetjes së ekonomisë me fonde. Nga ana tjetër, Banka e Shqipërisë mbetet ende në pozita kujdesi sepse rreziqet financiare mbi ekonominë nuk janë tejkalluar plotësisht. Sistemi bankar ka ende mungesa likuiditeti ndërsa ekonomia botërore mbetet e dobët. Për këtë arsye, zhvillimi i ardhshëm ekonomik do të varet si nga puna jonë e përbashkët, ashtu edhe nga ecuria e tregjeve ekonomike dhe financiare botërore.

Të nderuar pjesëmarrës,

Nën optikën e zhvillimit historik dhe sidomos të ngjarjeve të fundit, në vazhdim do të ndalem në disa probleme që ne, si autoritet politik, mbikëqyrës dhe rregullator, kemi evidentuar si mësim që duhen nxjerrë dhe çështje që duhen adresuar në zhvillimin e mëtejshëm ekonomik të vendit.

MËSIMET QË NXJERRIM NGA KRIZA

Që në fillim, dua të theksoj se, në vija të përgjithshme, filozofia e zhvillimit ekonomik të vendit ka qenë e saktë. Hapja e tregjeve dhe rritja e konkurrencës

i kanë mundësuar ekonomisë shqiptare përfitimin e fryteve të iniciativës së lirë të sektorit privat. Praktika e ekonomive të bazuara mbi parimet e tregut të lirë, ka treguar gjerësisht se iniciativa private mbetet gjeneratori më eficient i aktivitetit ekonomik.

Ky proces është mbështetur nga reduktimi i vazhdueshëm i peshës së shtetit në ekonomi, si dhe nga përqendrimi i tij në prokurimin e të mirave publike dhe në zhvillimin e infrastrukturës. Zhvillimi progresiv i tregjeve financiare, ka gjeneruar fondet e nevojshme për mbështetjen e investimeve dhe të konsumit në ekonomi.

Megjithëse për arsye kryesisht historike, sistemi bankar e ka bazuar aktivitetin e tij në ndërmjetësimin e fondeve të brendshme të ekonomisë, zhvillimet e kohëve të fundit treguan se ai mbetet po aq i aftë në gjenerimin e fondeve të huaja në mbështetje të nevojave për likuiditet dhe kapital të ekonomisë shqiptare. Nga ana tjetër, integrimi i sistemit tonë financiar me atë evropian, ka rritur qëndrueshmërinë e ekonomisë shqiptare ndaj goditjeve të ndryshme, më e fundit nga të cilat është ende në veprim. Ai ka sjellë gjithashtu një ekspertizë të nevojshme në drejtim të administrimit financiar dhe atij ekonomik të një biznesi, ka zhvilluar infrastrukturën dhe mjetet e pagesave në ekonomi si dhe ka ndihmuar në transferimin eficient të rrezikut në ekonomi.

Me gjithë arritjet, personalisht gjykoj se modeli i zhvillimit të vendit ka nevojë për modifikime dhe përmirësime, të cilat duhet të synojnë rritjen e eficiencës dhe të qëndrueshmërisë së tij. Në kushtet e një ekonomie që kërkon dinamizëm për kalimin nga një ekonomi në tranzicion në një ekonomi në zhvillim, angazhimi për një zhvillim të qëndrueshëm dhe afatgjatë duhet të jetë kryefjala e reformave aktuale dhe të ardhshme ekonomike, si në nivel institucional e politik, ashtu edhe në nivel ndërmarrjeje dhe konsumatori.

CILAT JANË MANGËSITË E VËREJTURA NË KËTË DREJTIM?

Së pari, përfituesit kryesorë të rritjes ekonomike kanë qenë konsumi i brendshëm dhe investimet, ndërkohë që ekonomia shqiptare nuk ka arritur ende të krijojë një sektor eksporti konkurrues, të aftë për të gjeneruar të ardhura të qëndrueshme valutore të cilat do të mundësojnë ruajtjen e balancave të jashtme ekonomike. Në një prizëm tjetër, ky zhvillim nuk duket i balancuar në terma sektorialë. Kështu, disa sektorë, si tregtia, ndërtimi dhe shërbimet kanë kontribuar në mënyrë disproporcionale në zhvillimin e vendit ndërsa të tjerë si, bujqësia dhe industria, më pak.

Së dyti, ekonomia shqiptare vazhdon të vuajë nga dobësi strukturore, të cilat tkurrin konkurrueshmërinë e saj në tregjet ndërkombëtare të produkteve dhe të kapitalit. Kjo sjellje ilustron edhe nga indekset e konkurrueshmërisë ndërkombëtare të përpiluar së fundmi nga Forumi Ekonomik Botëror, ku Shqipëria renditet poshtë vendeve të rajonit. Disa nga problemet më akute i referohen nevojës për përmirësimin e edukimit dhe zhvillimin e infrastrukturës,

në të gjitha dimensionet e saj. Të dy këto probleme frenojnë tërheqjen e investimeve të huaja dhe mbajnë mbrapa zhvillimin e vendit.

Së treti, dhe në nivel më mikro, efienca e përdorimit të fondeve të ekonomisë duhet përmirësuar. Kjo nënkupton nevojën për përmirësimin e sistemeve të drejtimit dhe të kontrollit të bizneseve private, rritjen e aftësive parashikuese dhe analitike, si dhe rritjen e transparencës së tyre.

Më lejoni në vijim të ndalem pak më në detaje në çështjet e ngritura më sipër.

ZHVILLIMI I QËNDRUESHËM EKONOMIK I VENDIT

Ashtu siç e kemi theksuar në vazhdimësi në raportet tona periodike, rritja ekonomike e viteve të fundit është mbështetur fuqishëm në kreditimin e sistemit bankar. Shtesa e kredisë bankare ka dhënë një impuls prej mesatarisht 7 pikësh përqindjeje të PBB-së gjatë pesë viteve të fundit, duke kontribuar dukshëm në rritjen e konsumit dhe të investimeve në ekonomi. Rritja e tyre ka krijuar premisat për zgjerimin e bazës prodhuese dhe për rritjen e mirëqenies, por ajo ka sjellë edhe zhbalancime makro dhe mikroekonomike.

Në nivel makroekonomik, konsumi dhe investimet e larta u shoqëruan me forcim të presioneve inflacioniste, zgjerim të deficitit tregtar dhe të atij të llogarisë korente. Këto shenja mbinxehjeje ishin sinjale të qarta se ai nivel konsumi nuk mund të mbahej për shumë kohë, duke kërkuar eventualisht marrjen e masave frenuese nga autoriteti monetar.

Ky është çelësi për të kuptuar politikën tonë të kujdesshme monetare gjatë viteve 2006-2008. Investimi institucional që ne kemi bërë gjatë këtyre viteve në drejtim të konsolidimit të stabilitetit makroekonomik dhe financiar u shpërblye me një ndikim shumë më të butë se vendet e rajonit nga kriza botërore. Në përputhje me filozofinë moderne të administrimit makroekonomik, Banka e Shqipërisë mbetet e vendosur të mos lejojë që një rritje e shpejtë dhe afatshkurtër ekonomike të dëmtojë perspektivat afatgjata të zhvillimit të vendit.

Në nivel mikroekonomik, rritja e konsumit në ekonomi u shoqërua me rritjen e borxheve në bilancet e bizneseve dhe të familjeve shqiptare, si dhe me mbiinvestime në sektorë të caktuar. Të dy këta tregues janë në nivele relativisht të ulëta krahasuar me vendet e rajonit apo ato në nivele të ngjashme zhvillimi, dhe nuk mund të cilësohen si problematike. Megjithatë, shkalla e shpejtë e rritjes së tyre të krijon idenë e një vizioni afatshkurtër nga agjentët ekonomikë dhe në raste të veçanta, edhe shmangie nga racionaliteti.

Duke qëndruar te konsumi familjar, Banka e Shqipërisë fton të gjithë agjentët ekonomikë të jenë më largpamës dhe realistë në planet e tyre të konsumit dhe të kursimit. Kjo ftesë nuk nënkupton tkurrjen e konsumit dhe as ndryshimin e preferencave për të, por thjesht vendosjen e tij në kontekstin e planeve

afatgjata që barazojnë të ardhurat me shpenzimet në nivel familjar. Përtej dimensionit kohor, siç jemi përpjekur vazhdimisht të tërheqim vëmendjen, kredimarrësit duhet të jenë të kujdesshëm edhe në monedhën e marrjes së kredisë.

Kjo do të thotë që mbrojtja më e mirë për ta do të ishte përputhja e monedhës në të cilën përftohet kredia me monedhën në të cilën kanë të ardhurat. Në një këndvështrim më pragmatist, kjo këshillë mund të reduktohet në një thirrje për një konsultë më të ngushtë me sistemin bankar dhe agjentët e specializuar të tregut financiar.

Kriza e fundit botërore tregoi me forcë, veçanërisht në SHBA dhe në Angli, se bilancet e dëmtuara të konsumatorit familjar janë premisë për goditje të forta ekonomike dhe kushtëzojnë rritjen afatgjatë të vendit. Nga ana tjetër, ajo ilustron se vendet të cilat mundën të ruajnë një certifikatë të pastër të shëndetit financiar të konsumatorit, vende ndër të cilat futet edhe Shqipëria, patën një ndikim më të moderuar dhe gëzojnë premisa për një rritje më të shpejtë. Në një kuptim filozofik, mësimi bazë i ekonomisë së tregut është se çdo gjë që konsumohet do të paguhet: dreka falas nuk ka.

Duke u kthyer te bizneset dhe kredia për investime, portofoli i së cilës përbën edhe 2/3 e kredisë totale të sistemit bankar, mesazhi im është në thelb i njëjtit: rritni horizontin kohor të vendimarrjes dhe të investimeve tuaja dhe mbështetini ato në analiza e plan-biznese të detajuara. Ajo që dua të theksoj është se ky mesazh duhet të perceptohet më me urgjencë nga ana juaj, pasi ju dispononi resurset e nevojshme financiare dhe njerëzore për të qenë më të kujdesshëm në huamarrje dhe në investime. Ka ardhur koha që bizneset shqiptare të shmangin sjelljen në grup, ku një ide biznesi ndiqet në mënyrë pothuajse automatike nga biznese të tjerë, pa studiuar madhësinë e tregut, avantazhet konkurruese, shkallën e ekspertizës, apo eficiencën financiare të përdorimit të fondeve, sipas të gjitha hallkave në të cilat duhet të kalojë një vendimarrje e kujdesshme.

Tendenca e kohëve të fundit për diversifikimin e bizneseve shqiptare është një gjë e dobishme në parim, por ajo nuk duhet bërë në dëm të specializimit dhe uljes së eficiencës, apo aq më pak pa kryer analizat makroekonomike dhe sektoriale.

Një çështje tjetër që dua të diskutoj me Ju, të cilën e preka tërthorazi në ekspozenë fillestare të mësimeve të krizës, është edhe ecuria ndërsektoriale e ekonomisë.

Zhvillimi ekonomik i vendit është karakterizuar nga një model rritjeje e investimi i cili ka favorizuar bizneset e shërbimit dhe të ndërtimit, përkundrejt industrive eksportuese apo konkurruese me importet. Edhe pse kjo ecuri reflekton deri diku tendencën për të shkuar drejt strukturës ekonomike të vendeve të zhvilluara, ajo ka rezultuar në mbi-investime në sektorë të caktuar. Zhvillimi i ekonomisë nuk mund të jetë i qëndrueshëm në qoftë se alokimi i fondeve nuk realizohet duke ndjekur produktivitetin dhe parimin e eficiencës

sektoriale. Keqpërdorimi i fondeve financiare dëmton agjentët dhe të gjithë ekonominë, duke lënë pasojë afatgjata në bilancet dhe borxhet e kompanive, në tregun e punës dhe në shpërndarjen e kapitalit dhe teknologjisë midis sektorëve në ekonomi.

Për të minimizuar këto lloj rreziqesh, Banka e Shqipërisë ju këshillon që të ndërprisni lëvizjet inerciale në sjelljet tuaja dhe të vlerësoni me realizëm kontekstin rajonal dhe evropian të zgjedhjeve tuaja. Avantazhet krahasuese të Shqipërisë nuk duhen kërkuar vetëm në pasuritë e mbitokës dhe të nëntokës, apo në plotësimin e kërkesave ende të pashërbyera të tregut shqiptar, por edhe në forcën e lirë punëtore të vendit dhe në pozicionimin e tij si një anëtar i ardhshëm i Bashkimit Evropian. Ndërveprimi në rritje me sistemin bankar do të ndihmonte qartësimin e planeve tuaja dhe do të ulte rrezikun financiar, duke ju krijuar juve mundësinë të fokusoheni në administrimin e rrezikut të biznesit për të cilin edhe jeni të specializuar.

Për ta mbyllur diskutimin tim në lidhje me zhvillimin e qëndrueshëm të vendit, dëshiroj të theksoj se edhe sistemi bankar mund dhe duhet të bëjë më shumë në këtë drejtim.

Sistemi financiar është truri i një ekonomie tregu; ai i cili përcakton kthimin dhe rrezikun e pritur të investimeve në ekonomi duke mundësuar pastaj edhe përdorimin prioritar të fondeve të kufizuara financiare. Me gjithë performancën e tij të mirë, sistemi bankar shqiptar duhet të bëjë më shumë për të inkuadruar në vendimmarrjen e tij analizat makroekonomike dhe ato në nivel sektorial, si dhe stabilitetin financiar të vendit. Zhvillimi i njësive të kërkimit brenda bankave të mëdha është tashmë një kërkesë e kohës. Gjithashtu, përpjekje më të mëdha duhen bërë për të rritur mbështetjen me fonde të bizneseve të vogla dhe të mesme. Po ashtu, marketimi më agresiv i instrumenteve derivative të cilat do të ulin rrezikun financiar të bizneseve, veçanërisht të atyre që operojnë në sektorin e eksportit, duhet të ketë një vëmendje më të madhe nga sistemi bankar.

Këto që sapo përmenda do të jenë një pjesë e rëndësishme e filozofisë së ardhshme të Bankës së Shqipërisë në fushën e reformave strukturore në tregun financiar dhe në zhvillimin e funksionit të saj mbikëqyrës dhe rregullues në të.

DOBËSITË STRUKTURE DHE NEVOJA PËR REFORMA

Një mësim i vlefshëm që Banka e Shqipërisë ka nxjerrë nga kriza është nevoja për vazhdimin dhe thellimin e reformave strukturore në ekonomi, Këto reforma, jo vetëm që krijojnë një ambient më të përshtatshëm për zhvillimin e sipërmarrjes private, por ato rritin edhe qëndrueshmërinë e ekonomisë ndaj goditjeve. Ato ndihmojnë gjithashtu edhe në thithjen e investimeve të huaja direkte, të cilat janë mbështetësi më i mirë i zhvillimit të vendit në periudhën afatmesme dhe afatgjatë. Megjithatë, siç theksohet edhe në raportin e BERZH, Shqipëria është nga vendet e pakta që ka vazhduar reformat strukturore edhe gjatë vitit 2009.

Në këtë drejtim, Shqipëria mbetet ende mbrapa vendeve të rajonit, duke tërhequr në total vetëm rreth 1100 USD për frymë investime të huaja direkte gjatë 20 viteve tranzicion.

Në gjithë kuadrin e gjerë të problemeve të reformës, dëshiroj të ndalem sot në nevojën për investime në edukim dhe në infrastrukturë. Një parim i njohur biznesi thotë se pasuria më e çmuar e një ndërmarrjeje janë punonjësit e saj. Në Bankën e Shqipërisë e kuptojmë: Sa më i lartë të jetë profesionalizmi aq më e lartë është pavarësia jonë institucionale.

Në një shkallë më të madhe, kjo vlen edhe për ekonominë kombëtare. Progresi i vendit tonë, konvergjenca me vendet e zhvilluara të Evropës Lindore dhe më tej me ato të Bashkimit Evropian, do të varet nga shkalla jonë e arsimit dhe e edukimit dhe nga krijimi i një tregu pune të lirë dhe konkurrues. Konkurrenca në tregjet kombëtare dhe ndërkombëtare bazohet mbi të gjitha në gjenerimin e ideve dhe zbatimin e tyre në produkte përfundimtare. Duke iu referuar përsëri Indeksit të Konkurrueshmërisë Botërore, Shqipëria renditet e 90-a në shkallën e edukimit dhe trajnimit të lartë, dhe vetëm e 109-a dhe e 126-a respektivisht në shkallën e sofistikimit të biznesit dhe të inovacionit. Këto mangësi do të fillojnë të bëhen gjithnjë e më tepër pengesë në rritjen ekonomike të vendit në të ardhmen, nëse nuk adresohen shpejt dhe në kohën e duhur.

Reformat publike të sistemit arsimor dhe nevoja për mbështetje më të madhe me fonde të tij duhet të jenë një përparësi e çdo politike zhvillimi. Nga ana tjetër, gjykoj se edhe biznesi shqiptar mund dhe duhet të bëjë më shumë për të mbështetur arsimin shqiptar. Së pari, biznesi mund dhe duhet të mbështesë më shumë institucionet e edukimit të lartë, duke bashkëpunuar njëkohësisht me to në fushën e studimeve të tregut dhe të trajnimit të studentëve. Historia e zhvillimit ekonomik ka treguar se vendet që kanë investuar në edukim janë sot në grupin e vendeve më të zhvilluara të ekonomisë botërore. Së dyti, gjykoj se më shumë përpjekje duhen bërë në thithjen e trurit në administrimin e bizneseve tuaja.

Investimi në edukim dhe në rritjen e profesionalizmit është investimi më i mirë që mund të bëjmë së bashku për të ardhmen e vendit.

Paralelisht me këtë, përmirësimi sasior dhe cilësor i infrastrukturës sonë të zhvillimit, duhet të jenë çështje me vëmendje prioritare. Përtej zhvillimit të infrastrukturës rrugore, e cila me të drejtë është një përparësi e sektorit publik, biznesi shqiptar mund dhe duhet të bëjë më shumë në këtë drejtim. Shfrytëzimi i resurseve të përbashkëta të bizneseve për të ndërtuar zgjidhje të përbashkëta të problemeve në furnizimin me energji elektrike, me ujë e kanalizime, dhe me rrugë lokale, duhet të konsiderohet si një opsion efektiv i tejkalimit të këtyre problemeve. Krijimi i zonave të diferencuara dhe të specializuara të zhvillimit, do iu krijojë atyre më shumë mundësi për të përfituar nga ekonominë e shkallës dhe zgjidhjen e përbashkët të problemeve. Gjithashtu, infrastruktura informatike dhe ajo e telekomunikimit janë sektorë të cilët mund dhe duhen të adresohen më me eficiencë nga sektori privat.

ADMINISTRIMI DHE TRANSPARENCA E BIZNESEVE

Megjithëse një pjesë të problemeve i preka dhe më lart, dëshiroj të ndalem edhe për një moment në problemin e përmirësimit të cilësisë së administrimit dhe të rritjes së transparencës së bizneseve.

Administrimi i biznesit është ura lidhëse midis ideve dhe rezultateve. Ai ndikon eficiencën e përdorimit të fondeve dhe përcakton bizneset fituese nga ato jofituese.

Në këtë aspekt, gjykoj se çështjet e përmendura më sipër, rritja e horizontit kohor të investimeve, mbështetja e tyre në studime tregu dhe në plan-biznese të kujdesshme, orientimi i pozicionit të biznesit në kontekstin kombëtar, rajonal dhe global, rritja e specializimit dhe profesionalizimit, forcimi i bashkëpunimit me sistemin financiar, kërkojnë investime të vazhdueshme në drejtim të administrimit tuaj.

Së fundi, një aspekt që mendoj se meriton vëmendje më të madhe është edhe transparenca e bizneseve tuaja. Rritja e saj do të ndihmonte më së pari transaksionet tregtare dhe financiare midis bizneseve, duke rritur besimin dhe duke ulur rrezikun në to. Gjithashtu, lidhja e qëndrueshme dhe afatgjatë me sistemin financiar ka si kusht transparençën e dyanshme të palëve. Përtej marrëdhënieve me sistemin bankar, problemi i transparencës është një pengesë serioze në krijimin dhe funksionimin e tregut të kapitaleve në Shqipëri. Në këtë drejtim, mendoj se biznesi shqiptar duhet të ndërgjegjësohet se rritja e transparencës dhe e formalizimit janë në interesin e tij afatgjatë.

Të nderuar pjesëmarrës,

Vizionet afatgjata përkthehen në sukses nëpërmjet punës dhe sakrificave afatshkurtra. Banka e Shqipërisë ju fton të punojmë së bashku dhe në interes reciprok në zgjidhjen e këtyre problemeve.

Ju faleminderit!

FJALA E GUVERNATORIT TË BANKËS SË SHQIPËRISË, Z.ARDIAN FULLANI

Në konferencën për shtyp mbi vendimmarrjen e politikës monetare të Këshillit
Mbikëqyrës të Bankës së Shqipërisë
25 nëntor 2009

Në mbledhjen e tij të datës 25 nëntor 2009, Këshilli Mbikëqyrës i Bankës së Shqipërisë mori në shqyrtim Raportin Mujor të Politikës Monetare për muajin nëntor. Pasi u njoh me zhvillimet më të fundit ekonomike dhe financiare në vend dhe në përfundim të diskutimeve mbi ecurinë e pritshme të tyre në të ardhmen, Këshilli Mbikëqyrës i Bankës së Shqipërisë vendosi të mbajë të pandryshuar normën bazë të interesit, në nivelin 5.25 për qind. Këshilli Mbikëqyrës vlerëson se kjo normë interesi është në përputhje me synimin e Bankës së Shqipërisë për mbajtjen e inflacionit afër nivelit objektiv të Bankës së Shqipërisë në një periudhë afatmesme.

Zhvillimet ekonomike e monetare të muajve të fundit janë karakterizuar nga presione të ulëta inflacioniste. Inflacioni vjetor i çmimeve të konsumit në muajin tetor shënoi vlerën 2.3 për qind, duke qenë pothuajse në linjë me ecurinë e tij gjatë tremujorit të fundit. Ecuria e qëndrueshme dhe në nivele të ulëta e inflacionit është kushtëzuar nga presionet e moderuara që vijnë nga ekonomia e brendshme, si pasojë e:

- ngadalësimi të aktivitetit ekonomik gjatë kësaj periudhe;
- përcjelljes së ulët të nënçmimit të kursit të këmbimit në çmimet në lekë të mallrave të importit;
- si dhe e pritjeve të stabilizuara inflacioniste.

Lehtësimi i kushteve monetare nga Banka e Shqipërisë, nëpërmjet uljes së normës bazë të interesit në muajin tetor si dhe vazhdimin të operacioneve injektuese të likuiditetit, kanë dhënë impulset e duhura për nxitjen e aktivitetit ekonomik në të ardhmen. Këto impulse, si gjithnjë, administrohen në kushtet e një ecurie të pritshme të inflacionit afër objektivit 3 për qind të Bankës së Shqipërisë, si dhe pritjeve të stabilizuara të agjentëve ekonomikë për të. Ulja me 0.5 pikë përqindjeje e normës bazë nga Banka e Shqipërisë në fund të muajit tetor synon forcimin e kërkesës së brendshme dhe rigjallërimin e kreditimit. Efekti i këtij sinjali në ekonomi nuk është shfaqur ende i plotë, si pasojë e kohës së shkurtër dhe vonesave kohore në transmetimin e politikës monetare. Megjithatë, përcjellja e tij në tregun e parasë, hallkën e parë të zinxhirit të transmetimit, është premisë për reflektimin e tij në koston e kredisë në një kohë të dytë. Ndërkohë, operacionet tona injektuese të likuiditetit kanë qenë të suksesshme në garantimin e mbështetjes së ekonomisë me fonde, kryesisht afatshkurtra, gjatë kësaj periudhe.

Më lejoni të bëj një përshkrim më të detajuar të zhvillimeve ekonomike e monetare gjatë kësaj periudhe.

Në rang botëror, aktiviteti ekonomik është mbështetur nga përmirësimi i klimës së përgjithshme ekonomike, i cili ka ndikuar në përmirësimin e aktivitetit ekonomik botëror, uljen e primeve të rrezikut dhe qëndrueshmërinë e tregjeve financiare globale. Megjithatë, ekonomia botërore dhe ajo evropiane vazhdojnë të shfaqin dobësi ekonomike të cilat transmetohen më tej në presione të ulëta inflacioniste. Kjo situatë kushtëzon edhe ndjekjen e një politike monetare dhe fiskale stimuluese, nëpërmjet ruajtjes së normave të interesit në nivele minimale historike dhe injektimeve të larta të likuiditetit.

Duke u kthyer tek ekonomia e brendshme, duhet thënë se të dhënat e reja ekonomike kanë qenë të pakta gjatë muajit tetor. Zhvillimet në inflacion, ato në treguesit monetarë dhe fiskalë, të dhënat e tregtisë së jashtme si dhe indekset e besimit të biznesit dhe të konsumatorit, konfirmojnë se ekonomia shqiptare vijon të shënojë ritme pozitive rritjeje ekonomike. Kjo rritje është mbështetur nga ruajtja e niveleve të qëndrueshme të kërkesës konsumatore dhe stimuli fiskal i dhënë gjatë vitit 2009. Megjithatë, të dhënat e disponueshme ekonomike flasin për një ngadalësim të aktivitetit ekonomik gjatë vitit 2009. Kërkesa e jashtme për produktet shqiptare është reduktuar, sikurse ilustruhet edhe nga ngadalësimi i eksporteve gjatë kësaj periudhe, ndërsa investimet paraqiten në rënie.

Prirja e qëndrueshme e inflacionit bazë dhe vlerat e ulëta të atij të mallrave të patregtueshme tregojnë gjithashtu praninë e presioneve të ulëta inflacioniste të gjeneruara nga krahu i kërkesës agregate në ekonominë e vendit gjatë periudhës janar-tetor 2009. Kjo ecuri ka kontribuar në amortizimin e goditjeve të gjeneruara nga inflacioni i sektorit të tregtueshëm të mallrave për shkak të dobësimit të pozitive të monedhës vendase në tregun e brendshëm të këmbimeve valutore.

Inflacioni gjatë vitit 2009 është luhatur rreth kufirit të poshtëm të objektivit të Bankës së Shqipërisë. Inflacioni vjetor në muajin tetor rezultoi 2.3 për qind, duke shënuar një rritje të lehtë në krahasim me muajin shtator, por duke qëndruar poshtë niveleve të vërejtura një vit më parë. Inflacioni mesatar vjetor shënoi 2.1 për qind, duke qëndruar në të njëjtin nivel me atë të muajit shtator. Paralelisht me faktorët e kërkesës, ecuria e inflacionit është mbështetur edhe nga zhvillimet e disa faktorëve të ofertës, si tendenca e lehtë rënëse në koston e punës për njësi, rëniet në çmimet e importit dhe prodhimit, efekti statistikor i çmimeve të administruara, duke krijuar një ambient të përgjithshëm me presione të reduktuara inflacioniste.

Politika fiskale, gjatë tremujorit të tretë të vitit 2009 ka treguar shenja të zbutjes së karakterit të saj ekspansionist. Të ardhurat kanë shënuar një rritje të lehtë krahasuar me muajt paraardhës, ndërkohë që vihet re një ulje e ritmit të kryerjes së shpenzimeve. Në terma vjetorë, gjatë nëntë muajve të parë të vitit, të ardhurat buxhetore kanë shënuar një rritje prej 6 për qind kurse shpenzimet buxhetore prej rreth 22 për qind. Deficiti buxhetor mbetet në nivele krahasimisht të larta historike, por brenda limiteve të buxhetit të rishikuara së fundmi.

Në një masë të madhe, ky deficit reflekton nivelin e lartë të shpenzimeve kapitale publike gjatë vitit 2009. Shpenzimet publike dhe politika fiskale ekspansioniste kanë dhënë një kontribut të prekshëm në ruajtjen e aktivitetit ekonomik gjatë kësaj periudhe, por ato janë shoqëruar edhe me rritjen e presioneve në tregjet monetare. Banka e Shqipërisë gjykon se politika fiskale duhet të vijojë të jetë e kujdesshme ndaj këtyre balancave në të ardhmen, si dhe të faktorizojë qëndrueshmërinë afatgjatë fiskale në hartimin dhe zbatimin e planeve buxhetore afatmesme dhe afatgjata.

Aktiviteti i tregtisë së jashtme është karakterizuar nga dobësimi i vëllimit tregtar gjatë nëntë muajve të parë të vitit. Megjithatë, vlera e shkëmbimeve tregtare e shënuar gjatë muajit shtator është më e larta e regjistruar që prej fillimit të vitit 2009. Pas afro tre muajsh ngushtimi të vazhdueshëm, deficitit tregtar këtë muaj u zgjerua me rreth 9 për qind në terma vjetorë. Eksportet shënuan një reduktim të vlerës së tyre me rreth 18 për qind në terma vjetorë, ndonëse pozita e dobët e monedhës vendase kundrejt monedhës së përbashkët evropiane është faktor favorizues për eksportuesit. Importet drejt vendit tonë kanë shënuar ritme pozitive rritjeje për herë të parë që prej muajit janar të këtij viti. Në terma vjetorë, ato u rritën me përafërsisht 1 për qind, shkaktuar nga norma pozitive e rritjes së importit të mallrave për konsum, ndërkohë që importet e mallrave të ndërmjetëm dhe ato kapitalë kanë rënë.

Treguesit monetarë të muajit shtator paraqesin një ecuri më të ngadaltë të aktivitetit ndërmjetësues të sistemit bankar. Në terma vjetorë, paraja e gjerë ka shënuar një rritje nominale prej 2.8 për qind në muajin shtator, kundrejt vlerës 4.5 për qind të shënuar në muajin gusht.

Kontraktimi i aktivitetit kreditues në valutë si dhe ndërmjetësimi i huadhënies së sektorit publik nga agjentë jobankarë, ka ndikuar në ngadalësimin e ritmeve të rritjes së treguesve monetarë.

Në muajin shtator, portofoli i kredisë për ekonominë është rritur me ritme më të ulëta krahasuar me muajt e mëparshëm. Ritmi vjetor i rritjes së kredisë zbriti në nivelin 13.2 për qind. Ngadalësimi i kredisë është thajse tërësisht pasojë e tkurrjes së kredisë në valutë, ndërkohë që kredia në lekë u rrit me 31 për qind në terma vjetorë. Pjesa më e madhe e kredisë së re, rreth 85 për qind e saj, është thithur nga bizneset dhe ka shkuar kryesisht për të mbuluar nevojat për likuiditet ndërsa kredia për investime afatgjata paraqitet e reduktuar. Gjithashtu, rritja e portofolit të kredisë për individë është zvogëluar, kryesisht si pasojë e tkurrjes së kredisë për konsum. Kredia për shtëpi dhënë individëve vazhdon të ruajë ritme rritjeje pozitive, duke mbetur në nivelin 5 për qind në terma vjetorë.

Ndërmjetësimi i kredisë së brendshme tërësisht në lekë ka rritur nevojën e pranisë së Bankës së Shqipërisë në injektimin e likuiditetit. Nevojat për likuiditet në sistemin bankar janë plotësuar nga operacionet në treg të hapur të Bankës së Shqipërisë, duke ruajtur një strukturë të përshtatshme kohore të këtij injektimi. Normat afatshkurtra të interesit në tregun ndërbankar kanë reflektuar uljen e kostos huamarrëse nga banka qendrore dhe kanë

qenë të qëndrueshme. Më tej, tregu primar ka dëshmuar për një reagim të agjentëve në vendosjen e çmimit të huadhënies duke reduktuar yield-in e bonove të thesarit. Yield-i 12-mujor, i cili shërben shpesh si normë referencë në përcaktimin e kostove të tjera, ka zbritur me 0.15 pikë përqindjeje gjatë muajit nëntor, duke arritur në nivelin 9.28 për qind.

Oferta për financimin e kërkesës së qeverisë ka qenë e mjaftueshme duke mos ushtruar presione rritëse mbi interesin. Ecuria e normave të interesit të depozitave të reja në lekë dhe në euro ka rezultuar gjithashtu e qëndrueshme gjatë muajit shtator, duke mundësuar kthimin e depozitave në sistem. Ndërkohë, interesat për kreditë e reja në lekë dhe në valutë vazhdojnë të mbartin politikën shtrënguese të kredidhënies nga sistemi bankar në përgjithësi dhe luhaten nga politika të izoluara preferenciale.

Në përfundim të diskutimeve, Këshilli Mbikëqyrës ra dakord të mbajë të pandryshuar normën bazë të interesit. Ky vendim synon ruajtjen dhe konsolidimin e mëtejshëm të ekuilibrave makroekonomikë, duke e konsideruar qëndrueshmërinë makroekonomike si një parakusht të domosdoshëm për një rritje të qëndrueshme dhe afatgjatë. Ai gjithashtu garanton mbështetjen e duhur monetare për ekonominë në këtë fazë të zhvillimit të saj. Në të ardhmen, Banka e Shqipërisë mbetet e gatshme të veprojë në linjë me ecurinë e faktuar dhe të pritshme të treguesve ekonomikë. Zhvendosja në kahun rënës e balancës së rreziqeve inflacioniste, konsolidimi i stabilitetit financiar dhe i pritjeve inflacioniste në ekonomi do të faktorizohen në vendimarrjen e ardhshme të Bankës së Shqipërisë.

FJALA E GUVERNATORIT TË BANKËS SË SHQIPËRISË, Z.ARDIAN FULLANI

Në takimin “Ndërtimi i kapaciteteve për hartimin dhe zbatimin e politikave”
3 dhjetor 2009

Të nderuar pjesëmarrës,

Është kënaqësi e madhe për mua të hap punimet e këtij takimi dyditor me temë “Ndërtimi i kapaciteteve për hartimin dhe zbatimin e politikave”, të cilin Banka e Shqipërisë e organizon për herë të parë në Shqipëri në bashkëpunim me Qendrën e Ekselencës Financiare në Lubjanë (CEF), si dhe me mbështetjen e Komisionit Evropian, Bankës Qendrore Evropiane dhe Fondit Monetar Ndërkombëtar. Duke ju uruar mirëseardhjen në qytetin e Tiranës më lejoni të shpreh falenderimet e mija për punën e jashtëzakonshme që CEF ka kryer gjatë këtyre viteve në dobi të vendeve të rajonit tonë.

Qysh nga takimi i muajit prill në qytetin e Uashingtonit, efektet e krizës globale shtuan praninë e tyre në rajonin tonë. Megjithatë, siç e kam theksuar dhe herë të tjera, ato nuk shkaktuan probleme të menjëhershme dhe të mëdha ekonomike dhe financiare. Shtrirja e ndikimeve të krizës në sektorin e ekonomisë reale, në buxhetet qeveritare si dhe në sektorët financiarë të rajonit, u pengua nga politikat e shëndosha makroekonomike të ndërmarra vitet e fundit si dhe nga mbështetja e pashembullt me fonde nga ana e FMN-së, në bashkërendim me Komisionin Evropian dhe BERZH-in.

Për shkak të kësaj ndërhyrjeje, por kryesisht për meritë të politikave shumë të kujdesshme të ndjekura prej bankave qendrore në lidhje me stabilitetin financiar dhe mbikëqyrjen financiare, rajoni shmangu jo vetëm krizat binjake të sistemit bankar dhe të tregut valutor, por edhe çdo formë tjetër kolapsi.

Megjithatë, kriza ka qenë një alarm zgjimi. Ne e pranuan këtë gjë në takimin tonë në Uashington gjatë muajit prill, me politikëbërësit e nivelit të lartë nga rajoni, nga BE-ja dhe nga institucionet financiare ndërkombëtare.

Tashmë që ne kemi arritur të shmangim krizën, duhet të nisim vlerësimin e dëmeve anësore që ka shkaktuar reagimi ynë ndaj presioneve të krizës. Në këtë drejtim, është shumë e rëndësishme të vlerësojmë jo vetëm qëndrueshmërinë afatgjatë të ekuilibrave të rajonit, por duhet të analizojmë me kujdes dhe efektivitetin e politikave tona afatshkurtra. Unë e vlerësoj thelbësor planifikimin dhe zbatimin e lëvizjeve tona të së ardhmes në mënyrë inteligjente për kthimin e krizës në drejtim të kundërt, drejt normaliteteve të reja.

Ndërkohë që ende nuk jemi jashtë rrezikut, është e rëndësishme të sigurohemi që oreksi i madh fiskal i vitit të kaluar që karakterizoi tërë rajonin, nuk do të vazhdojë të jetë fenomen mbizotërues i këtij normaliteti të ri. Aksioni ynë i momentit duhet të ndalet imtësisht në gjykimin e thellë të secilit prej

elementeve të veçanta të regjimeve të politikave tona, duke filluar që nga hartimi i politikave monetare e duke vazhduar me ankorimin e tyre si dhe ndërtimin e kapaciteteve të nevojshme për efikasitet më të madh të politikës monetare në të ardhmen.

Janë këto argumentet për të cilat ne ramë dakord që të organizojmë këtë takim të sotëm, vazhdim i një procesi të pandërprerë reflektimi dhe reformash.

Në diskutimet tona këtu në Tiranë, do të trajtojmë fillimisht çështje që lidhen me hartimin e politikës, të cilat janë themelore për të përgatitur kushtet për kalimin të çështjet e tjera. Kemi sugjeruar paraprakisht disa pyetje që mund të inkurajojnë diskutimin, duke mbuluar disa nga çështjet kyçe që si profesionist i fushës, më kanë mbetur në mendje pas një lundrimi të gjatë nëpër krizë.

Çështjet e hartimit të politikës përfshijnë pyetjet si: Sa hapësirë ka pasur për të manovruar në përdorimin e masave të veprimit të politikës në nivel makro? Sa larg (në të ardhmen) duhet që politika fiskale të ndërtojë një amortizator kundër rreziqeve makro-financiare? Deri ku kanë qenë në gjendje regjimet mbikëqyrëse dhe ato të politikës monetare të na mbrojnë nga kriza? Dhe, a ka nevojë të tërheqim lloje të reja fluksesh kapitali – ndoshta për të ndryshuar modelin e rritjes në rajon?

Ky diskutim lidhur me hartimin e politikës do të na çojë tek çështja e dytë, e cila përfshin rolin e ankorave të jashtme të politikës monetare. Një pikë konsensusi në takimin tonë në Uashington ishte rishikimi i disa aspekteve të këtij procesi ankorues dhe i mënyrës se si ai bashkëvepron me përpjekjet e vendeve, për të ndërtuar ankorat e tyre të brendshme përgjatë kohës.

Ka disa pyetje rreth rolit të ardhshëm të ankorave të brendshme dhe të jashtme. Ato përfshijnë gjykimin nëse nevojitet më shumë bashkërendim dhe sinergji në dialogun tonë mbi politikën realizuar me FMN-në dhe Komisionin. Si mund të thellohet mbikëqyrja fiskale e Komisionit (nëpërmjet Programit Ekonomik dhe Fiskal, Programit Ekonomik të Para-Aderimit, Programeve të Konvergencës) për të shërbyer më shumë si mjet angazhimi?

Deri ku arrijnë mësimet e nxjerra për ankorat monetare dhe mekanizmat e matura të bashkërendimit për pranimin e rajonit tonë në BE? Si mund të zhvillojmë ne - përfshirë këtu edhe aktorët e jashtëm – ankora të brendshme më të fuqishme në forma të ndryshme, duke variuar nga strukturat fiskale afatmesme deri te mekanizmat më të efektshëm të bashkërendimit të politikave?

Në përfundim, do të trajtojmë çështjen e ndërtimit të kapaciteteve. Ne ramë dakord të trajtojmë këtë çështje në këtë seminar, për të sjellë informacion e të dhëna operationale në CEF, pasi kjo qendër zhvillon programin e punës së saj në këtë fushë. Ka kaluar shumë kohë ndërmjet etapës së parë të programit dhe rezultatit për efektivitetin në ndërtimin e kapaciteteve, ndonëse fatmirësisht CEF e kishte ndërmarrë iniciativën disa vite më parë, duke rritur kontributin

e saj në fushat si stabiliteti financiar dhe bashkërendimi i politikave, pra CEF kryeson nisjen e kësaj iniciative.

Në fushën e ndërtimit të kapaciteteve, ne duhet të gjykojmë cilat janë prioritetet kryesore dhe ku janë boshllëqet që duhet të plotësohen nëpërmjet iniciativave në drejtim të seminareve e aktiviteteve trajnuese, si dhe në shkëmbimet e eksperiencave jashtë vendit.

Kjo do të na bëjë të gjykojmë me maturi mbi hartimin dhe zbatimin e politikës fiskale, ndërmjet të tjerave, si dhe mbi mënyrën se si politikën përshtaten me proceset e brendshme të bashkërendimit. Gjithashtu, ne duhet të identifikojmë nevojat në fushat e politikave të kujdesshme monetare, fusha ku edhe vendet anëtare të CEF nxitin shtrirjen e aktivitetit.

Kjo është axhenda e plotë dhe jam i sigurt se nuk do të jetë hera e fundit që ne takohemi për të shkëmbyer pikëpamjet tona lidhur me këto çështje.

Jam i bindur se trajtimi i këtyre sfidave në bazë rajonale do të na sjellë përfitime të pamatshme.

Ne mund të përfitojmë nga eksperiencia e njëri-tjetrit. Ne mund të angazhohemi herë pas here në një dialog të përbashkët me aktorët e jashtëm në rajon dhe ndoshta udhëheqësit tanë politikanë mund të gjejnë mundësi të lançojnë paralelisht iniciativa reformash – për shembull, zhvillimi i reformave strukturore për të ndihmuar tërheqjen e flukseve të kapitalit në rajon.

Në këtë frymë, pres me kënaqësi të dëgjoj diskutime të frytshme – tani në Tiranë dhe në të ardhmen!

FJALA E GUVERNATORIT TË BANKËS SË SHQIPËRISË, Z.ARDIAN FULLANI

Në pritjen e organizuar nga Shoqata Shqiptare e Bankave, me rastin e
mbylljes së vitit 2009
18 dhjetor 2009

Të nderuar drejtorë bankash,

Të nderuar kolegë dhe miq,

Është kënaqësi që jam me ju sot, për të festuar përvjetorin e Shoqatës Shqiptare të Bankave. Ky eveniment përkon me përfundimin e vitit 2009, duke na dhënë një arsye më shumë për të analizuar ecurinë e sistemit bankar shqiptar gjatë këtij viti dhe kontributin që ka dhënë Shoqata në këtë drejtim.

Në përgjithësi, kjo periudhë ka pasur uljet dhe ngritjet e veta, por gjithsesi është një periudhë që ka shënuar përparim të dukshëm të sektorit bankar shqiptar, duke e kthyer atë në motorin kryesor të rritjes ekonomike të vendit tonë.

Më lejoni, fillimisht të nënvizoj disa nga elementet kryesore që tregojnë përparimin e sektorit bankar shqiptar gjatë këtyre viteve. Sektori bankar, që dominon sektorin financiar në Shqipëri, ka kaluar nga një sektor me 3 banka, ku të gjitha ishin pronë shtetërore dhe kishin mangësi të ndryshme, në një sektor i cili sot numëron 16 banka, të gjitha me pronësi private, ku mbizotëron kapitali i huaj.

Gjatë kësaj kohe, sektori bankar e ka zgjeruar aktivitetin e tij, duke zënë 77% të PBB-së së vendit, ka rritur numrin e degëve, ka ofruar më shumë produkte ndaj publikut dhe ka përmirësuar cilësinë e tyre, si dhe ka rritur rolin ndërmjetësues financiar, duke dhënë një kontribut të rëndësishëm në zhvillimin ekonomik të vendit. Njëkohësisht, hyrja e grupeve të njohura bankare evropiane nga Greqia, Austria, Italia dhe Franca, është shoqëruar me episode të konsolidimit në industrinë bankare.

Janë miratuar standarde të larta për një qeverisje më të mirë të bankave dhe marrëdhënie më transparente me publikun. Gjatë këtyre viteve, sektori bankar ka qenë mjaft fitimprurës dhe ka operuar në përputhje me kuadrin rregullator dhe mbikëqyrës në lidhje me kapitalin dhe likuiditetin. Bordi i Drejtorëve dhe aksionerët kanë prezantuar menjëherë masat e nevojshme për ruajtjen e gjendjes së shëndoshë financiare dhe në mbështetje të zgjerimit të bankave të tyre me kapital shtesë. Puna mbikëqyrëse e Bankës së Shqipërisë ka ndjekur dhe monitoruar zhvillimin e sektorit bankar gjatë kësaj kohe, në përpjekje për të adoptuar standardet më të mira ndërkombëtare në këtë fushë.

Por sigurisht, asgjë nuk është absolute. Industria bankare është përballur me një numër çështjesh, shumë prej të cilave janë pjesë e fazës së zhvillimit

të sektorit tonë financiar në drejtim të konsolidimit të tij dhe zhvillimit të ekonomisë dhe shoqërisë. Ne kemi diskutuar në lidhje me këto çështje në shumë raste të tjera, por kurrsesi nuk do të lija pa përmendur rëndësinë e mekanizmave të duhura për menaxhimin e rrezikut, zgjerimin e balancuar të aktiviteteve, procedura të qarta e transparente, e shumë çështje të tjera.

Por, do të doja të ritheksoja rëndësinë e një elementi të vetëm që i përfshin të gjitha këto: qeverisja e mirë. Për ekipin e menaxhimit të një banke, kjo do të thotë:

- Profesionalizëm, apo aftësi për të marrë vendime të drejta biznesi, pasi të peshohen rreziqet dhe përfitimet;
- Përkushtim, ose aftësi për të rrënjësuar në një institucion një mjedis punëdashës;
- Përgjegjësi, ose aftësi për të përmbushur objektivat në mënyrë cilësore;
- Vizion, apo aftësi për të qenë largpamës në planifikimin e ecurisë së institucioneve tuaja; dhe
- Llogaridhënie, apo aftësi për të krijuar një sistem efikas kontrolli dhe balancimi për proceset dhe strukturat në institucionet tuaja.

Këto elemente, të cilat janë një domosdoshmëri për filozofinë e administrimit, duhet të rrënjësohen në mendjen e çdo punonjësi të institucioneve që ju drejtoni, si një kulturë normale në punë. Jam i sigurt se të gjithë ne jemi dakord që këto çështje duhet të përmirësohen më tej në sektorin tonë bankar.

Të nderuar miq,

Gjatë vitit 2009, sektori ynë bankar u përball me një situatë unike dhe sfiduese. Kriza ndërkombëtare ekonomike dhe financiare, ndikoi dukshëm në besimin e publikut ndaj sektorit tonë bankar. Ajo tregoi se sa i ndjeshëm është mjedisi ynë social ndaj goditjeve financiare dhe se sa e rëndësishme është që të jemi të përgatitur për më të keqen. Krizat financiare janë më të vështirat për t'u administruar dhe pasojat e tyre kërkojnë një kohë të gjatë për t'u absorbuar.

Në të vërtetë, falë likuiditetit të sektorit bankar, mbështetjes së aksionerëve dhe masave të marra nga Banka e Shqipërisë, sektori bankar e përballoi gjendjen e shkakuar nga tërheqja e depozitave në fillim të këtij viti. Me siguri, goditjen afatshkurtër tashmë e kemi lënë pas, por horizonti nuk është ende i qartë. Për të menaxhuar situatën e likuiditetit, ju u detyruat të pakësonit kreditimin. Kjo ka përkuar me vështirësi më të theksuara në sektorin real të ekonomisë, i cili ka ndikuar në kërkesën për kredi. Tashmë po përballemi me një përkeqësim të cilësisë së portofolit të kredisë, i cili do të rëndojë në rezultatin tuaj financiar për një periudhë afatmesme.

Banka e Shqipërisë i njeh dhe i mbështet përpjekjet e sektorit bankar për të identifikuar sa më herët dhe për të mbuluar me fonde rezervë sa më shpejt

kreditë me probleme. Ne ju inkurajojmë që të vazhdoni të tregoni maturinë e duhur, kur vlerësoni cilësinë e kredisë. Nga ana tjetër, ju duhet të mbështesni klientët tuaj dhe të vazhdoni kreditimin e huamarrësve të besueshëm, pasi kjo është e dobishme për klientët tuaj, për ju dhe për gjithë ekonominë. Unë do të vazhdoj t'ju theksoj këtë gjë, pasi jam i bindur se keni mundësi reale për ta bërë këtë në kushte konkurruese, veçanërisht për kreditë në monedhën kombëtare. Nga ana jonë, Banka e Shqipërisë do të vazhdojë të japë mbështetjen e nevojshme, duke ruajtur rrjedhjen e likuiditetit në përmbushje të nevojave tuaja. Kreditimi kërkon më shumë punë dhe analizë jo vetëm nga zyrat, por edhe në terren. Kërkon njohje të thellë të klientit dhe ndjekje të tij dhe të tregut. Por ai është vital për bilancet e bankave dhe aktivitetin ekonomik të vendit.

Ndikimi i krizës financiare ndërkombëtare në sektorin tonë bankar duhet të shërbejë si një mësim për të ardhmen. Siç e kemi përmendur në botimet e fundit, është e nevojshme që të kryeni një proces rivlerësimi të objektivave dhe të modeleve tuaja të zhvillimit për të ardhmen, në mënyrë që të siguronit një aktivitet të vazhdueshëm, të qëndrueshëm dhe fitimprurës.

Gjithashtu, ju duhet të zhvilloni politika dhe struktura që përmirësojnë aftësinë tuaj për veprim në rrethana të pazakonta dhe për të ruajtur "biznesin si zakonisht" për fushat më të rëndësishme. Banka e Shqipërisë tashmë është duke punuar, me synimin që brenda një periudhe të caktuar kohore dhe pas konsultimit me ju, të mbështesë këtë proces nëpërmjet futjes së ndryshimeve në kuadrin rregullator dhe mbikëqyrës. Me gjykime më të thella dhe pas ndryshimeve në standardet mbikëqyrëse në nivel evropian, ne duhet të punojmë së bashku për të siguruar një treg financiar më të balancuar, pa rrezik dhe të qëndrueshëm, si dhe një veprimtari të tillë të institucioneve në të ardhmen. Dua të shpreh besimin tim se industria bankare në Shqipëri do të jetë një aktor aktiv në përmbushjen e këtyre objektivave.

Më lejoni tani të përfundoj me një urim të sinqertë për një Vit të Ri të lumtur dhe të suksesshëm për ju, familjet tuaja dhe institucionet që ju drejtoni! Për Shoqatën e Bankave, uroj që Viti i Ri të përfaqësojë një periudhë përparimi kuptimplotë dhe arritje të mëtejshme!

Faleminderit!

FJALA E GUVERNATORIT TË BANKËS SË SHQIPËRISË, Z.ARDIAN FULLANI

Në konferencën për shtyp mbi vendimmarrjen e politikës monetare të Këshillit
Mbikëqyrës të Bankës së Shqipërisë
23 dhjetor 2009

Në mbledhjen e tij të datës 23 dhjetor 2009, Këshilli Mbikëqyrës i Bankës së Shqipërisë mori në shqyrtim Raportin MuJOR të Politikës Monetare. Pasi u njoh me zhvillimet më të fundit ekonomike dhe financiare në vend, projeksionet e tyre për të ardhmen dhe balancën e pritshme të rreziqeve, në përfundim të diskutimeve Këshilli Mbikëqyrës i Bankës së Shqipërisë vendosi të mbajë të pandryshuar normën bazë të interesit, në nivelin 5.25 për qind.

Zhvillimet më të fundit në ekonominë botërore kanë dhënë sinjale pozitive në drejtim të përmirësimit të ecurisë së aktivitetit ekonomik. Vendet kryesore të zhvilluara dhe ato në zhvillim kanë përjetuar rritje ekonomike në nivel tremujor, ndërkohë që tregtia botërore dhe indekset e besimit kanë shfaqur shenja përmirësimi. Ekonomia botërore mbetet ende larg shfrytëzimit të plotë të kapaciteteve, gjë që ndikon në ruajtjen e papunësisë në nivele të larta. Shkalla e kufizuar e shfrytëzimit të kapaciteteve ndikon edhe në ruajtjen e presioneve inflacioniste në nivele të ulëta.

Megjithatë, këto presione kanë patur tendenca rritëse gjatë muajve të fundit, si pasojë e faktorizimit të lajmeve optimiste në çmimet e naftës e të lëndëve të para.

Të dhënat më të fundit të zhvillimeve në ekonominë e brendshme, tregojnë për një ngadalësim të aktivitetit ekonomik. Në ndryshim nga gjashtëmujori i parë, ku rritja ekonomike është mbështetur nga ruajtja e kërkesës konsumatore dhe nga stimuli fiskal i dhënë në këtë periudhë, të dhënat ekonomike për tremujorin e tretë dhe për muajt në vazhdim sinjalizojnë një ecuri më të moderuar të kërkesës dhe të prodhimit në ekonomi. Kjo dëshmohet nga një sërë treguesish të publikuar gjatë muajit nëntor, si: ecuria e ngadaltë e rritjes së indekseve të shitjeve me pakicë; të dhënat e ekonomisë së jashtme, të cilat vijojnë të karakterizohen nga ulja e eksporteve; performanca e treguesve fiskalë, të cilët duken të jenë nën nivelin e planifikuar; dhe frenimi i kreditimit si pasojë e rënies së kërkesës për të. Ngadalësimi i ekonomisë perceptohet gjithashtu edhe nga konsumatori dhe biznesi, treguesit e besimit të të cilëve vijojnë të jenë të ulët. Ecuria e ekonomisë në të ardhmen do të varet ndjeshëm nga riaktivizimi i shpenzimeve konsumatore dhe investimeve në vend, si dhe shkalla e mbulimit të tyre me kredi bankare, investime të huaja direkte, apo forma të tjera financimi afatgjatë.

Në përgjithësi, situata makroekonomike në vend ka krijuar një ambient me presione të dobëta inflacioniste. Gjithashtu, edhe faktorët e ofertës apo ato që origjinojnë jashtë ekonomisë shqiptare nuk kanë prodhuar presione të forta inflacioniste për këtë periudhë.

Inflacioni vjetor i çmimeve të konsumit shënoi vlerën 2.8 për qind në muajin nëntor, duke qëndruar pranë objektivit të Bankës së Shqipërisë. Inflacioni mesatar vjetor qëndroi për të tretin muaj radhazi në nivelin 2.1 për qind. Mungesa e presioneve nga ana e kërkesës së brendshme dhe vlerat e ulëta të inflacionit në vendet partnere kanë balancuar presionet e ushtruara nga nënçmimi i monedhës vendase gjatë vitit 2009. Kjo ecuri manifestohet edhe nga ecuria e qëndrueshme e inflacionit bazë, nivelet e ulëta të të cilit konfirmojnë praninë e një ambienti të kontrolluar inflacionist.

Tendenca e fundit rritëse e inflacionit të çmimeve të konsumit ishte një zhvillim i pritshëm për Bankën e Shqipërisë. Ai reflekton në masën më të madhe faktorë të përkohshëm apo teknikë, të cilët, ndonëse mund të veprojnë edhe për një periudhë afatshkurtër, nuk përbëjnë burim presionesh të qëndrueshme inflacioniste.

Të dhënat më të fundit të ekonomisë së jashtme tregojnë për një zgjerim të deficitit tregtar gjatë nëntë muajve të parë të vitit 2009, duke shënuar një rritje prej 20 për qind kundrejt një viti më parë. Në terma relativë, niveli i deficitit korent është rritur në 17.3 për qind të PBB-së. Nga ana tjetër, hyrjet e valutës në llogarinë kapitale dhe financiare rezultuan 21 për qind më të larta se një vit më parë. Raporti i tyre ndaj PBB-së vlerësohet në nivelin 19.8 për qind, duke bërë të mundur që bilanci i pagesave të vendit të rezultojë pozitiv gjatë tre tremujorëve të parë të vitit 2009. Megjithatë, nivelet e larta dhe në rritje të deficitit të llogarisë korente do të kërkojnë sasi gjithnjë e më të mëdha fondesh në valutë të huaj për financimin e tij.

Për këtë arsye, qëndrueshmëria afatgjatë e bilancit të pagesave kërkon një vëmendje më të madhe të politikëbërësve, duke parashikuar edhe marrjen e masave politike apo të reformave strukturore.

Zhvillimet afatshkurtra në tregtinë e jashtme për muajin tetor shfaqin një ecuri të ndryshme në krahasim me nëntë muajt e parë të vitit, duke treguar për tentativa korrektimi të trendeve të vërejtura më parë. Eksportet e vendit ranë me rreth 9 për qind në terma vjetorë, ndërkohë që importet shënuan një rënie vjetore prej 21.4 për qind. Për pasojë, deficitit tregtar për dhjetë muajt e parë të vitit është tkurrur me 5 për qind në krahasim me vitin e kaluar, duke dhënë sinjale për një ecuri të qëndrueshme të tij.

Politika fiskale ka vazhduar të ruajë një karakter ekspansionist përgjatë vitit 2009, por ky tipar i saj ka ardhur duke u zbehur gjatë gjashtëmujorit të dytë të vitit. Ngadalësimi i aktivitetit ekonomik në vend është reflektuar edhe në ecurinë e treguesve fiskalë. Zhvillimet fiskale gjatë dy muajve të fundit janë karakterizuar nga një rritje më e vogël e të ardhurave buxhetore – vetëm 4.5 për qind në terma vjetorë - ndikuar kryesisht nga kontributi në rënie i të ardhurave nga TVSH-ja dhe i tatimit mbi fitimin. Ndërkohë, shpenzimet publike vazhdojnë të ruajnë norma të larta rritjeje - prej 16 për qind. Pjesa më e madhe e deficitit është financuar nga huamarrja e jashtme dhe nga të ardhurat nga privatizimet, duke mos ushtruar presion në tregun vendas.

Ndonëse ritmet e rritjes së deficitit buxhetor janë ngadalësuar gjatë dy muajve të fundit dhe niveli i tij në fund të tetorit i është përmbajtur kufirit të programuar për këtë periudhë kohore, ky deficit vazhdon të jetë i lartë në krahasim me nivelet historike.

Banka e Shqipërisë gjykon se përmbushja e objektivit afatmesëm fiskal për reduktimin e borxhit publik (në terma relativë) duhet të jetë udhërrëfyese i politikës fiskale për periudhën e ardhshme. Përmbushja e tij do të forcojë besimin e publikut te politikat makroekonomike të vendit, do të jetë një bazë e qëndrueshme për stabilitetin makroekonomik të vendit, do të ulë primet e rrezikut në ekonomi dhe do të krijojë më shumë frymëmarrje për sektorin privat. Ky objektiv duhet të materializohet në praktikë nëpërmjet ndjekjes së politikave fiskale të kujdesshme dhe gjithnjë të rakorduara me zhvillimet e ekonomisë reale.

Duke u kthyer në zhvillimet monetare, Banka e Shqipërisë gjykon se tabloja e tyre e paraqitur në muajin nëntor është mikse. Ritmi i rritjes së ofertës monetare është përshpejtuar dhe normat e interesit kanë shënuar rënie, por kreditimi i ekonomisë është ngadalësuar gjatë kësaj periudhe. Në muajin nëntor, paraja e gjerë është rritur me 5.6 për qind në terma vjetorë duke reflektuar stabilizimin e likuiditetit të sistemit bankar si pasojë e vazhimit të rikthimit të depozitave dhe përmirësimit të pozicionit valutor. Zhvillimet pozitive në ecurinë e depozitave gjatë këtij muaji dhe zhvendosja e tyre kohore drejt depozitave me afat konfirmojnë tendencën e rivendosjes së besimit në sistemin bankar.

Ndërkohë, aktiviteti kreditues i bankave është ngadalësuar, duke shënuar një rritje vjetore të portofolit të kredisë prej vetëm 12 për qind. Kredia për biznese mban peshën kryesore në zgjerimin e portofolit të kredisë, ndërkohë që kredia konsumatore dhe ajo hipotekare janë kontraktuar.

Nivelet e ulëta të zgjerimit të portofolit të kredisë reflektojnë jo vetëm problemet e likuiditetit në sistemin bankar, por së fundi dhe në një masë jo të vogël, edhe rënien e kërkesës për konsum dhe investime si rrjedhojë e dobësimit të aktivitetit ekonomik. Ecuria e kredisë në të ardhmen do të jetë një përcaktues i rëndësishëm i aktivitetit ekonomik. Banka e Shqipërisë gjykon se sistemi bankar mund dhe duhet të bëjë më shumë përpjekje për të transmetuar politikën lehtësuese monetare të ndjekur prej saj në një kreditim më të madh të ekonomisë. Pa cënuar përmbushjen e mandatit tonë për kontrollin e inflacionit, ne mbetemi të gatshëm të ndihmojmë sistemin bankar nëpërmjet marrjes së masave të nevojshme për të riaktivizuar tregun e kreditit.

Në këtë linjë, edhe gjatë muajit nëntor, Banka e Shqipërisë ka vazhduar të mbështesë plotësisht kërkesat për likuiditetin të sistemit bankar nëpërmjet instrumentit të repo-ve. Tregues të tregut ndërbankar dëshmojnë për një rritje të vëllimit të tregtimit në të, ndërkohë që normat e interesit kanë shfaqur një priirje rënëse, duke ndjekur uljen e normës bazë të interesit në fund të muajit tetor. Ulja e normës bazë është reflektuar edhe në tregun primar, ku për herë të parë gjatë vitit 2009 yield-et e letrave me vlerë të qeverisë kanë

shënuar rënie, për të gjitha maturitetet e tyre. Sistemi bankar ka reaguar për reflektimin e kësaj uljeje edhe në interesat e kredisë dhe të depozitave në lekë. Reagimi i agjentëve ndaj uljes së normës bazë pritet të përcillet më tej edhe në tregun e depozitave dhe kredive, duke iu përmbajtur vonesave kohore në transmetimin e politikës monetare.

Ecuria e kursit të këmbimit ka vijuar tendencën nënçmuese edhe gjatë muajit nëntor, por me ritme më të ngadalësuara. Nënçmimi i lekut, i cili ka qenë i pranishëm gjatë gjithë këtij viti, është balancuar nga çmime më të ulëta të mallrave të importuara, duke mos përbërë rrezik material për tejkalimin e nivelit të synuar të inflacionit.

Në përfundim të diskutimeve mbi ecurinë aktuale dhe të pritshme të zhvillimeve ekonomike, Këshilli Mbikëqyrës i Bankës së Shqipërisë konkludoi se presionet inflacioniste pritet të jenë të ulëta gjatë periudhës afatmesme, të shprehura në një inflacion të çmimeve të konsumit rreth gjysmës së poshtme të objektivit të Bankës së Shqipërisë. Nga ana tjetër, rreziqet ndaj stabilitetit të çmimeve për periudhën në vazhdim vlerësohen të jenë relativisht të balancuara. Faktorët me ndikim frenues, si ngadalësimi i ofertës monetare, vlerësimet për ngadalësimin e kërkesës së brendshme dhe të ritmeve të aktivitetit ekonomik, niveli i ulët i shfrytëzimit të kapaciteteve të lira në ekonomi dhe normat e ulëta të rritjes së çmimeve në vendet kryesore partnere, gjykohet se do të balancojnë presionet inflacioniste ushtruar nga kursi i këmbimit dhe rritja e çmimeve në tregjet botërore.

Këshilli Mbikëqyrës vendosi të mbajë të pandryshuar normën bazë të interesit. Ky vendim synon ruajtjen dhe konsolidimin e mëtejshëm të ekuilibrave makroekonomikë, duke e konsideruar qëndrueshmërinë makroekonomike si një parakusht të domosdoshëm për një rritje të qëndrueshme dhe afatgjatë. Ai gjithashtu garanton mbështetjen e duhur monetare për ekonominë në këtë fazë të zhvillimit të saj.

Në të ardhmen, Banka e Shqipërisë mbetet e gatshme të veprojë në linjë me ecurinë e faktuar dhe të pritshme të treguesve ekonomikë. Zhvendosja në kahun rënës e balancës së rreziqeve inflacioniste, konsolidimi i stabilitetit financiar dhe i pritjeve inflacioniste në ekonomi do të faktorizohen në vendimmarrjen e ardhshme të Bankës së Shqipërisë.